

Wêne: Rojnameya SÖZ

Sûcê Tirkiyeyê tescîl bû

Rûpel 3

Nûçeya Serdar Tajan:

Li Washingtonê
Enstîtuya kurdî ava bû

Rûpel 7

Hevpeyvîn bi Mihemed Elî Şakir re:

'Hunereke qels jî
dikare di dilê gel de cih bigire'

Rûpel 8-9

Metin Aksoy:

Roja danîna
hîmê şoreşa kurd

Rûpel 16

NAVEROK

Feqîr Ehmed: Bêdengî mirina rewşenbîr e

4

Dildar Şeko: Ji amûrên muzîkê yê jîdar: Çeng

10

M. Agîrî: Şahiya bîranîna Melayê Cizîrî

11

Ji Xwendevanan

EZÊ behsa kelemê çavên komara tirk MED-TV'yê bikim.

Mirov carinan di televîzyon û rojnameyên tirk de rastî hinek nûçeyan tê, bala mirovan dikişîne. Min hetanî niha qet nedît komara tirk bi tiştê ku kurd bikin, kêfxweş bûye. Her tim zivêrbûna xwe ûnî ziman. Lê belê min rojêkê dît ku rojnameyên tirk (hinekan) bi navê "Fisilî TV" li ser MED-TV'yê nivîsibûn. Bi taybetî wezîrê tirk gotibû: "Li Tirkîyê du milyon insan li MED-TV'yê seyr dikin." Disa jî derewan dikin. Du milyon nîn e, deh milyon bigota belkî xwe ji derewan xelas bikira. Wazîr dom dîke dibêje: "Hinek mirovên xizan hene bizineke wan jî hebe difiroşin, anteneke peykan distînin û li MED-TV'yê seyr dikin." Wezîr qet nabêje gelek ceş (qurucî), gelek serbaz û gelek tirk jî antenê peykan distînin û li MED-TV temaşe dikin. Wezîr qet nabêje em hemû wezîr, serokwezîr, serokkomar û mebûs jî li MED-TV'yê temaşe dikin.

Ev dek û dolabên komarê ji me re ne ecêb in, yanê ne xerîb in. Digotin Newroz qedexa ye, xwîn rijandin, gelek mirov hê jî di zindanê de ne. Nihêrî bi gel re serî dernakeve, Newroz xiste Nevrûz û serbest kir. Niha jî dixwaze MED-TV'yê bike GAP-TV. Komara Tirk her tiştî dide zora xwe, wexta pê re serî dernakeve, dibêje kurdo te qezenc kir.

ZEKÎ BAZIDÎ

W Hûnê hin tiştên din jî li xwe deynin

MEHMET GEMSİZ

Roja duşemê (18.11.1996), di programa "32. Gün"ê de nûçeyêke girîng û bi qasî wê jî balkêş, hate pêşkêşkirin. Nûçe li ser Îspanyayê bû. Îspanyayê rêxistinêke veşarî û ne-qanûnî ava kiribû û li hemberî ETA'yê bi kar anîbû.

Navê rexistina veşarî GAL bû. Wê teroreke gemar û qilêrî li dijî dilxwaz, xêrxwaz û mîlîtanên ETA'yê pêk anîbû. Endamên vê rêxistinê, heta li derveyî Îspanyayê operasyon kiribûn û carekê bi şaşî welatîyekî Fransayê jî revandibûn, lê piştî re ew berdabûn.

Bi vê şaşiyê, GAL'ê xwe dabû dest. Hêdî hêdî kirinên vê rêxistina hanê yê wêkî kuştin, revandin, îşkence û bombekirin êşkere dibûn.

Belê, Îspanyayê li dijî ETA'ya ku ji bo Herêma Baskê şer dikir, dest bi terore kiribû... Lê, rastî wêkî tava rojê bi bêjîngê nehatibû veşartin. Her tiştî tip tazî derketibû rastê. Serokwezîrê wê demê Felipe Gonzales jî ji rêxistinê haydar bûye. Niha li Îspanyayê mehkemeyên vê rêxistina hanê didomin.

"GAL" a Tirkîyê jî, bi qezaya li Susurlukê xwe tam da dest, çendî ku berê gelek bûyerên failên wan wekî "nediyar" diha-

tin binavkirin, dewlet destnîşan dikirin jî.

Wezîrê Karên Hundirîn yê berê Mehmet Ağar, (berê jî Midurê Emniyetê yê Giştî bû) li xwe mikur hat û got: "Ji bo temînkirina hizûrê me hezar heb operasyon pêk anîn."

Mebest ji peyva "hezar"î pîrbûna operasyonên veşarî ye ku bi destê rêxistina veşarî hatine kirin. Ağar bi vê jî namîne û wiha dibêje: "Me çî kiribe ji bo mayîna dewletê kiriye. Ê ku bibêje min li ser navê dewletê ev tiştî kiriye wisa li her derê napeyive. Êdî kes jî bo dewletê canê xwe navêje talûkeyê..."

Bi van gotinan "camêr" mesajê dide hin deveran. Di binê van gotinan de gefxwarin hene...

Hebûna rêxistinê venaşere, li xwe datîne ku tiştêkî wisa heye û wê jî bo "temîna hizûrên gelek tiştî kirine."

Mebûsê serbixwe İsmet Sezgin jî, ku hem serekiya meclîsê kiriye û hem jî Wezîrê Karên Hundirîn ê berê ye, diyar kir ku di nav dewletê de "dewletok" hene û ew rewş jî, jî îhtîrassa Tansu Çiller û Mehmet Ağar qewimiye. Em bi bir bixin ku Sezgin jî DYP'ê veqetiyaye.

Serokê Giştî yê ANAP'ê Mesut Yılmaz

jî, tiştên wisa gotin û niha jî dibêje. Vî camêrî jî çend caran serokwezîrî kiriye, bûye Wezîrê Karên Derve jî. Ev her du kes jî hatine cihê mezin û bilind. Hema çî were ber devê wan nabêjin. Mirovdewletên Tirkîyê ne...

Sadık Avundukluoğlu, dadixuyîne ku di rewşêke ku hiqûq serdest be ne mimkûn e kesên wekî Tansu Çiller bibin wezîr. Ev kes jî mebûsekî DYP'ê bû. Vê gavê na. Di sala 1993'yan de, li meclîsê Komîsyona Lêgerînê ya Cînaletên Failên Meçhûl hatibû saz kirin. Ew jî serokê wê komîsyonê bû. Komîsyonê dest bi lêkolîn û lêgerînên xwe kiribû. Piştî re jî raporek amade kiribû. Tê de hin îdiayên wisa hebûn ku hin kes şoke kiribûn. Komîsyonê di raporê de bal dikişande ser kirinên ne-qanûnî û nelirê ku haya dewletê ji wan heye û heta wan diparêze jî.

Heta êşkere dikirin ku wezîfedarên dewletê ji dêla ku ji wan re bibine alîkar rê li ber wan girtine.

Rapora komîsyonê jî bi behaneyê "temamnebûna îmzeyan" neketibû rojê meclîsê.

Qezaya li Susurlukê bû sedema eşkerebûna "GAL" a Tirkîyê. Berpîrsên ji vê rêxistina tarî û kirêt, li xwe datînin ku bi wê rêxistinê jî bo "bekaya welat" operasyonên ne-qanûnî pêk anîne û wan kirinan jî diparêzin.

Li Îspanyayê serokwezîrê wê demê jî tê de, gelek rayedar û wezîfedar niha hesab didin. Wan jî, ji bo mayîna welat kirina her tiştî mubah dîtibûn...

Sê kulîlk: Zîlan, Rewşen, Bermal

İZETTİN DILBİRİN

Rûmet û jiyana welatê rojê û mirovatîyê, tu car lehengi û cengawerîya te û hevalên te nayê jîbîrkirin. Tu kes nikare li hemberî mirovatîya ku we da jiyandin serê xwe rake, ji ber ku we jî nû ve tîrêjên ronahiya ku ji welatê rojê derketin, li ber şewqa wan findan we sitlên rihanê av dan bi xwîna xwe. Belê jiyana çiqas xweş e, lê ku mirov bi jî û bide jiyandin, gelo ku mirov bifikire jiyana ku we daye mirovatîyê çiqas birûmet e. We jiyana baş nas kiribû.

Lê xwînmij û xwînxwaran hê jî nizanibûn ku tovên jiyane, hûnê li nav wan jî belav bikin. Tîrsa wan jî ev bû ku hûnê di dilê wan de bibin wek agir û şewatê, nizanibûn ku hûnê bibin melhema birîna mazlûman û ronahiya li peşîya gelê kurd û mirovatîyê.

Ew bîr û bawerîya we ya ku hûn bi jiyane ve giradabûn ji mirovên ku mirovatî dixwestin re banga azadî û serxwebûnê bû. Ev bang, ji hemû welatparêz û xwediyê mirovatîyê re bû. Lê di serî de kesî nedizanî ku tîrêjêke rojê, ji serê çiyayên welatê rojê û ji nav refên şervanên cenga azadiyêke birûmet konêpeçayî daniye ser milên xwe û bi rê ketiye. Ew hatibû serê çiyayên Munzur ku raserî bajarê Dêrsimê ne, wê tîrêja rojê biryar girtibû ku kulîlkên welatê xwe av bide bi jiyana ku diherike ji kaniya dilan. Ji wê yekê jî, wê dixwest ku rîya jiyane

Ew hersê tîrêjên ronahiyê her yek bi rengekî bû. Lê bi hev ve girêdayibûn û yek ji wan kevokên aştiyê jî ve carê berê xwe dabû hêleke din û hêdî hêdî kelemên darê gulan vedibûn, ew meydanên cengê bi kulîlkên rengîn dixemilandin

nîşanî gelê xwe û mirovên aştxwaz bide. Lewre jî bi rê ketibû. Yek ji wan gulên bi bêhn qehremana hêja şervana azadiyê û berxwedana jiyane û rewşa mirovatîyê bû. Navê wê kulîlka wekî qozqerê, Zîlan (Zeynep Kınacı) bû. Wê hevalê ronahiya xwe dabû ser Dêrsimê, bûbû kelem di çavên neyar de û bûbû şûr ketibû li ser dilê dijmin ku ji welatê rojê qîrêja bi hezar salan rake. Dem hatibû. Dijmin êdî ketibû xewa gemarî kê dizanî gelo ku xweşiya wê ronahiyê wê gulên aştiyê li wê meydanê û çavên wan xwînxwaran, wê li ber mij û morana wan gulên aştiyê kor bibe.

Wê ronahiyê hêdî hêdî xatirê xwe dixwest ji mirinê û ketibû rîya jiyane û gihîştibû ber koma dijmin û nefreta bi hezar salan di nav çavên xwînxwaran de verişandibû. Li hêla din tîrêja din dimeşiya, lê êdî deriyên hesin xwe li ber hêrsa wan û nêrînen wan nedigirtin, diheliyan wekî berfa li zozanên Serhedê. Çend meh derbas bûbûn, êdî kevokên din gihîştibûn qonaxa xwe. Yek ji wan gulên jî, ku bi rengê wan rihanên din xwe xemilandibû li bajarê Edeneşê xwe kiribû sembola ciwanên Kurdistanê û hemû cîhanê. Ew leheng hevala Rewşen (Leyla Kaplan) bû ku, li bajarê Edeneşê

bi jiyane şa bûbû, gulên kesek li wan kolanên bajêr belavkirî bûn û dabûn destê mazlûman û jiyana bi wan dida naskirin.

Ew hersê tîrêjên ronahiyê her yek bi rengekî bû. Lê bi hev ve girêdayibûn û yek ji wan kevokên aştiyê jî ve carê berê xwe dabû hêleke din û hêdî hêdî kelemên darê gulan vedibûn, ew meydanên cengê bi kulîlkên rengîn dixemilandin û hevokên aştiyê difirandin di wan meydanên şer de.

Wan helbestên jiyane digotin û dimeşiyan û beza sisiyan jî, gihîştibû bajarê Sêwazê. Êdî wexta gulên hatibû ku bigihîn armanca xwe û kulîlkên xwe bipişkivînin ango xwe bigihînin jiyana bêdawi û birûmet.

Belê; ew hersê gulên bi bêhn wiha bûn wekî dara jiyane. Her wekî çawa ku dar li ber kaniya heyatê sê çiqên xwe bi ser avê de siya xwe berdîn, wisa siya xwe berdabûn ser gelên mazlûm û welatê roja û ew di hembêza xwe de didan jiyandin. Wan digotin: "Em ronahiya welatê roje û hêviya gelê bindest in". Belê; gula sisiyan jî hevala Bermal (Güler Otaç) bû. Wê li Sêwazê bêhna xwe dabû hemû cîhanê û Kurdistanê xatir ji mirinê xwestibû û di bin konê jiyane de êdî dimeşiya.

KOMÎTEYA Mafên Mirovan ên Kurd (MAF) li Sûriyê bi munasebeta salvegera 34'an a serjimara taybet ku li Parêzgeha Heskê pêk hat, belavokê belav kir. Vê serjimare 100 hezar kurd ji mafê welatiya Sûriyê bêpar hiştibû. Her wisa ev kurdên bênasname ku firo hejmara wan bi ser du sed hezaran ketiye, nikarin bi serbestî ji bajarekî herin bajarekî din, nikarin bibin xwedî mal û ji hemû dam û dezgehên dewletê bêpar in. Dîsa tê gotin ku, cihê ku bi sed salan kurd lê dijîn, bi firehiya 10 km'î û bi dirêjîya 370 km'î, angû ji rojhilatê bajarê Serêkaniyê heta bi Dêrika Endîwerê, di bin navê 'Hizam'ê (dorpêçkirinê) de siyaseta şovênist a erebkirinê lê tê meşandin.

RÊXISTINA Efûyê ya Navneteweyî (AI) bi munasebeta "Roja Zarokan" di 20'ê sermawezê de raporek weşand. Di vê raporê de Tirkîye bi îşkencekirina zarokan tê sûcdarkirin. Rapor diyar dike ku polisên tirk bi metodên wekî şoka elektrîkê, liberhiştina avasê a şidyayî (bitazyîk) îşkenceyê li zarokên 12 salî dikin. Her wiha di raporê de çêlî windakirin û kuştina zarokan jî tê kirin.

Di rapora AI'yê de vegotinên zarokêkî 12 salî jî cih digirin. Îşkenceyê ku li wî zarokî bûye, bi belgêyên tibî hatîye selmandin. Bûyerên bi wî rengî di raporê de gelek in, lê dîsa jî rayedarên tirk van sûcan napejirînin û Rêxistina Efûyê bi layangiriyê tawanbar dikin.

NÛÇE

Sûcê Tirkîyeyê tescîl bû

Parêzer Osman Baydemir: Mafên mirovan û Tirkîye

Pîştî şerê duyemîn ê cihanê, mafên mirovan gihîşt asteke rêxistî û ji sînorên neteweyî bihurî, bû mijareke navneteweyî.

Di Berfanbara 1948'an de Danezana Mafên Mirovan a Gerdûnî hate daxuyandin. Paşê di 5'ê gulana 1949'an de Konseya Mafên Mirovan a Ewrûpayê ava bû û hinek xebatên wê pêk hatin. Wekî encama van xebatan di 4'ê sermawezê 1950'yî de Peymana Mafên Mirovan a Ewrûpayê hate îmzekirin.

Komara Tirk ji serî heta dawiyê di nava çalakiyên amadehî yê peymanê de cih girt û di nav 12 dewletên ku pêşî peyman îmze kirin de, cih girt. Di adara 1954'an de Tirkîye kete bin bandora vê peymanê.

Ev peyman ji 66 madayan pêk hatiye. Di madeyên 2 û 14'an de 12 mafên bingehîn ên mirovî cih digirin. Di Zagona Bingehîn a Tirkîyeyê de jî qala van mafan hatiye kirin. Madeyên 24 û 25'an mafê serîlêdanê saz dikin. Madeya 24'an qala serîlêdana dewletan, a 25'an jî qala serîlêdana şexsî dike.

Taybetiya vê peymanê ya serekî, nasîna mafê serîlêdanê ji bo kesên e. Heta sala 1995'an, 30 dewletan ev maf daye welatiyên xwe. Tirkîyeyê di 28'ê rêbendana 1987'an de ev made îmze kir û ev maf nas kir ji bo welatiyên xwe.

Madeya 25'an mafê serîlêdanê di gel welatiyan dide kesên biyan, penaber, bêdewlet, bindest, rêxistinên sivil û mafên mirovan jî. Madeya 96'an a Zagona Bingehîn dide zanîn ku hukmê peymanên navneteweyî bi qasî Zagona Bingehîn e. Lê li gorî hinek hiqûqnasan ew di ser wê re ne, ji ber ku betalkirina van nayê xwestin heke ew bi Zagona Bingehîn re li hev nekin.

Heta 1995'an ji Tirkîyeyê 850 serîlêdan çûne Komîsyona Mafên Mirovan a Ewrûpayê. Ji van 95 dosya hêjayî lêkolînê hatine dîtin, 260 dosya hatine redkirin. Tirkîyeyê ji bo 345'an îfade daye. Heta niha 25 serîlêdan jî li dijî xala 8'an a Zagona Antî-Terorê çûne ber destê komîsyonê, lê Tirkîyeyê tu bersiv nedaye van dosyayan. Ji dosyayên ku çûne komîsyonê 10 heb gihîştine çareseriyê dostane. Niha, li dora 1500 dozên li dijî Tirkîyeyê li ber destê komîsyonê ne.

Rewşa ku dewleta tirk ketiyê, rayedarên dewletê bêhtir tengav dike û dibe sedem ku ew bi daxuyaniyên xwe rewşê xerabtir bikin. Bo nimûne roja 14'ê sermawezê daxuyaniyeke Wezîrê Edaletê Şevket Kazan di rojnameyên tirk de derket. Di vê daxuyaniyê de Kazan mafparêzên kurd û îngiliz sûcdar dike.

Dewleta tirk cihê ku ji Afrîkaya Başûr vala bûye, dadigire." Xuyanga Tirkîyeyê ya li derve, vê gotinê tîne bîra gelek kesên. Bi sedan dosyayên li dijî Tirkîyeyê niha li ber destê Komîsyona Mafên Mirovan a Ewrûpayê ye. Di dozêkê (gundê Kelekçi) de Dadgeha Mafên Mirovan a Ewrûpayê Tirkîye sûcdar kir. Ev doz bi gotina Serokê Projeya Mafên Mirovan a Kurd (KHRP) 3 milyon însanê kurd eleqedar dike, ji ber ku dibe emsal ji wan re.

Ji bilî vê, li Parlemantoya Ewrûpayê ji sosyalîstan heta muhafazakaran bawerîya kesî bi Tirkîyeyê, bi taybetî jî bi Tansu Çillerê nemaye. Bo nimûne; roja 14'ê sermawezê di rojnameya Turkish Daily Newsê de nûçeyek derket. Di vê nûçeyê de Endamê Koma Muhafazakar a Parlemantoya Ewrûpayê James Moorhouse dide zanîn ku di parlemantoyê de êdî hurmeta kesî ji Tansu Çillerê re nemaye. Ew dibêje: "Çiller di parlemantoyê de navekî kirêt e." Li gorî texmîna wî, wê navê Tirkîyeyê ji ber kirinê li derveyî mirovahiyê, bikeve listeya welatên ku bi diktatorî tê îdarekirin.

Wekî ku kampanyaya Rêxistina Efûyê ne bes be, li Îngilistanê jî hin rêxistinên sivil li dijî Tirkîyeyê dest bi bojkota tûrîzmê kirin. Sedema vê bojkotê jî dîsa mafên mirovan û kêşeya kurdî ye. Ew kampanya li dijî kampanyaya 41 şirketên tirk pêk tê.

Kerim Yıldız

Di kampanyaya bojkotê de digel meş û belavkirina belavokan, filmekî ku kirinê Tirkîyeyê nîşan dide di ITV'yê de derket. Her wiha rojnameya "Ethical Consumer" jî di nava 36 bangevanên kampanyayê de cih girtiye.

Rewşa ku dewleta tirk ketiyê, rayedarên dewletê bêhtir tengav dike û dibe sedem ku ew bi daxuyaniyên xwe rewşê xerabtir bikin. Bo nimûne roja 14'ê sermawezê daxuyaniyeke Wezîrê Edaletê Şevket Kazan di rojnameyên tirk de derket. Li gorî Kazan 300 parêzerên Amedê kaxizên vala bi mirovan didin îmzekirin, bi alîkariya kesekî bi navê Kerim û parêzerên îngiliz dosyayên xeyalî dibin Komîsyona Mafên Mirovan a Ewrûpayê. Kesên ku muhatabê vê daxuyaniyê ne, gotinên Kazan wekî bêsiûdiyekê bi nav dikin. Serokê Projeya Mafên Mirovan Kerim Yıldız dide zanîn ku wî dîtinên xwe bi nameyekê ragihandiye Şevket Kazan û her wiha ewê li mafê xwe jî bigere. Yıldız derbarê KHRP'ê de jî hinek agahiyên dide û diyar dike ku car caran bi Tirkîyeyê re jî dan û standinên wan çêbûne. Tê daxuyandin ku KHRP weqfek e, li gorî zagonên Îngilistanê hatiye damezrandin û digel Yekîtiya Baroyên Îngilistanê, Yekîtiya Mafên Mirovan a Îngilistanê û Hiqûqzanên Amerîkayê projeyan pêk tîne, weşanan derdixe.

Li aliyê din ji rêveberên İHD'ya Amedê, Parêzer Osman Baydemir jî

gotinên Kazan bêbingeh dibîne û hinekî bi kêmagahiya wî ve girê dide. Baydemir dide zanîn ku hemû formên serlêdana, di arşîva İHD'yê de weşartî ne. Li aliyê din Parêzer Baydemir diyar dike ku bi tenê du parêzer alîkariya hiqûqî didin kesên ku dixwazin serî li Komîsyona Mafên Mirovan a Ewrûpayê bidin. Baydemir wiha gotina xwe didomîne: "Xweziya 300 parêzer bi van dozan re eleqedar bûbûna, bi tenê ez û Mahmut Şakar bi van dozan re eleqedar dibin." Parêzer Osman Baydemir bi bir dixe ku li herêma kurdan 3 hezar gund hatine şewitandin, bi sedan mirov hatine kuştin, mirov 30 roj di binçav de dimînin û îşkenceyên xedar dibînin. Serokê KHRP'ê Kerim Yıldız dide zanîn ku di dema darizandinê de, heyeta komîsyonê tê Tirkîyeyê, li kesên eleqedar guhdarî dike, di wan de leşker û dozgerên tirk jî hene. Li aliyê din Baydemir mînakê Zeki Aksoy bi bir dixe ku, piştî serîlêdanê li Amedê bi destê hêzên kontrayî hatiye kuştin.

Her wiha Serokê Projeya Mafên Mirovan a Kurd Kerim Yıldız dibêje: "Heke Komîsyon û Dadgeha Mafên Mirovan ên Ewrûpayê alîgir bin û Tirkîye wê biryarên dadgehê nas neke, çî karê wê li Konseya Mafên Mirovan a Ewrûpayê heye." Wekî encam, Kerim Yıldız dibêje: "Kêşeya kurd êdî gihîştîye radeya çareseriyê".

SAMİ BERBANG

Bêdengî mirina rewşenbîr e

Di dema îro de çekhildan ji gelê me re şanaziyeke mezin û bilind e.

Lê bi tenê çek-teqandin, ne rizgariya gelê Kurdistanê ye. Lewma gere nivîskar pê nûsa xwe li hemberî dijminan bikin bombeya atomê û bi kar binin. Ev teqandina bombeya atomê jî, li ser milên nivîskaran bûye bar.

Dema nivîskar bêdeng bimînin, bi rastî mirina rewşenbîran e. Ku nivîskar peyama nivîsên xwe pêk binin, pêwîst e bêdeng nemînin. Ku nivîskar karibin rêceke nûjen ji rizgariya gelê xwe re pêk binin, binivîstînin û bi gelê xwe bidin zanîn, wê demê pêwîst e ku nivîskar di mala xwe de rûnenin û bêdeng nemînin.

Lê ku nivîskar nikaribin bi pê nûsa xwe berhemên nû û nûjen jî çêbikin û bi kar binin, dîsa jî pêwîst e nivîskar di nava hêzeke kurdistanî de şûna xwe bigirin.

Îro şertên Kurdistanê pir û pir giran in, her nivîskar nikare bibe welatparêz. Gelê Kurdistanê di bin destê dijminên xwînxwar de tê pelçiqandin. Dîsa jî gelê Kurdistanê bi cesareteke mezin li hemberî dijminên hov û dîn serê xwe hildaye û ketiye şerê mirin û mayinê. Ev jî, rastiyeke mezin e ku êdî gelê Kurdistanê naxwaze bibe koleyê tirk, ereb û eceman. Di vê sedsalê de gelê Kurdistanê dixwaze jîna li gorî dilê xwe, di welatê xwe de derbas bike.

Di roja îro de bi alîkariya xayinên Kurdistanê, dijmin her roj sed mirov ji gelê me dike û dipelçiqîne. Pêwîst e nivîskarên Kurdistanê bêalî nemînin. Bêalîmayîna rewşenbîr di vê demê de wekî cihgirtina li cem dijminan, tê hesabandin. Di van êş û pelçiqandina gelê Kurdistanê de, rewşenbîr û zana nikarin bêdeng bimînin. Di rewşa îro de pêwîst e zana û ronakbîrên Kurdistanê jî, barê gelê xwe bi gelê xwe re hilde ser milên xwe û li hemberî dijminên xwînxwar şer bikin.

Rewşenbîran, bi çî awayî dibin bila bibin, tu carî zilm û zoriyê qebûl nekîrîne û nakin.

Nivîskar, bi gelê xwe xwedî şexsiyet e. Nivîskarên Kurdistanê ji bo rizgariya Kurdistanê pê nûsa xwe pir kêr bi kar anîne. Dost û dijminên gelê Kurdistanê bi rindî û xerabî raberî gelê xwe nekîrîne. Di vê demê de girîng e gelê kurd dost û dijminên xwe baş nas bike. Ev kar jî dikeve ser piştî nivîskaran. Dijminên gelê me xayinên Kurdistanê da-

ne pêşiya xwe, li me digerin. Me dibînin, digirin, dikine binê zindanan û di binê zindanan de bi lêdan û îşkenceyan şoreşgerên me û gelê me qetil dikin. Mal û gundên Kurdistanê bombardûman dikin. Milkê gelê kurd li ser xayinan tapo dikin. Namûsa gelê kurd bi destê xayinan paymal kirine û dikin

Ku rewşenbîrên Kurdistanê van xayinan bi gelê xwe naskirin bidana, îro ev tiştên ku tene serê me kurdan pir nedibûn. Bi sedan xayinên wekî Necmettin Cevherî, Kamran İnan û Hikmet Çetin bi rayên gelê kurd çûne parlamentoyê.

Bi ya min rewşenbîr hosteyê gelê xwe ye, bi ya min rewşenbîr doktorê gelê xwe ye. Ev doktorên Kurdistanê girîng e tûrê xwe yî dermanan biavêjin milên xwe û biçine nav gelê xwe. Gelê Kurdistanê pir û pir nexweş e. Ji bo ku gel ji birîn û derdan xelas bibe, girîng e doktor biçin van birîn û derdan derman bikin. Ku nivîskar gelê me hişyar bike, wê gelê me jî ji birîn û derdan xelas bibe. Dema ku ji birîn û derdan xelas bû, wê demê gel ji bo jiyaneke xweş hêz dide xwe û gavên mezin dikare biavêje. Bi vê, pêşveçûn çêdibe.

Nivîskarên tirk, ereb û ecem ji yên me cuda ne, ew karin tiştên vala jî binivîsin, lê nivîskarên me mecbûr in li ser doza gelê xwe yî bindest û perîşan ji bo azadî û aştîyê binivîsin. Ez nabêjim bila nivîskar li ser çanda xwe xebatê nekin. Ku nivîskar li çanda xwe xwedî dernekevin wê demê dijmin çanda me ji me didizin û dikine malê xwe, lê nivîskarên Kurdistanê heta di nava gelê xwe de nas nebin, nabin xwedî şexsiyet û rûmet.

Dema ku nivîskarên Kurdistanê di nava gelê xwe de hatin naskirin, wê demê dibin xwedî şexsiyet. Dema ku bûne xwedî şexsiyet û xwedî gel, li cihanê jî tên naskirin. Wê demê jî mezin û bişexsiyet dibin û dikarin doza gelê xwe bi cihanê bidin naskirin.

Lê di roja îro de, nivîskarên Kurdistanê hîn jî, şexsiyeteke mezin û bilind ji gelê xwe nestandine. Nivîskarên me di vê roja tehl û tarî de nikare bêdeng bimîne. Divê ew bi gelê xwe re li hemberî dijminên xwînxwar, xwe biavêjin şerê azadî û aştîyê. Her wisa nivîskar, divê karibe komel û partiyên Kurdistanê jî, bi rastî û bi cesaret rexne bikin. Wan bi rindî û xerabî raberî gelê xwe bikin.

Di dema îro de çekhildan ji gelê me re şanaziyeke mezin û bilind e. Lê bi tenê çek-teqandin, ne rizgariya gelê Kurdistanê ye. Lewma gere nivîskar pê nûsa xwe li hemberî dijminan bikin bombeya atomê û bi kar binin. Ev teqandina bombeyê jî, li ser milên nivîskaran bûye bar.

Zimanê xweserî zarokan

Ev mijara hanê, yanê zimanê xweserî zarokan serê çend salan e ku bala min dikişand. Di zimanên gelên din de ev yek heye nîn e ez nizanim. Ji bo hînbûnê jî ez bi pey vê yekê neketim. Tiştê ku ez pê dizanim di zimanê tirkî de zimanekî xweserî zarokan nîn e. Tenê du - sê peyvên wan he ne.

Digel vê rewşê, hemen hemen di hemû zimanan de ji bo zimanê zarokan metodek tê bikaranîn. Di peyvê de dengê li dengêkî din tê guhartin û peyvê wisa, gava ku bi pitik û zarokan şad dibin, bi kar tînin.

Em çend mînakên pêşkêş bikin. Pêşî wekî ku çawa tê bilêvkirin em dê wisa binivîsin û pişt re jî di nav kevanê de awayê wê yê rast binivîsin.

Haj te la (ha ji te ra), *ka mi la* (ka ji min ra), *ez qulbana te bim* (ez bi qurbanî te bibim), *wela ba mi* (were ba min). Di van nimûneyan de tê dîtin ku dengê "r" yê li "l" yê hatiye guhartin û wisa zimanekî ku tenê ji bo zarokan tê bikaranîn hatiye afirandin.

Piştî van agahî û daxuyanîyan, em vegebin ser mijara xwe ya himî. Me di serî de got ku, di zimanê me de ji bo pitik û zarokan zimanekî xweser heye.

Ji wî zimanî, me bîst peyv, ku di pratîkê de pirtir tînin bikaranîn, hilda dest. Em dê wan yeko yeko ligel şîrove û ravekirina wan bi awayê alfabetîk pêşkêş bikin. Ligel vê em dê bi eslên wan ve girêdahî bimînin.

Akirin: Gava zarok di xew re dikin "ake" an jî "lalike" û "ileke" ke dibêjin.

Beho, biho: Navê kêzik, mês û rawi-

ran e. Wan ray û nişanî zarokan dikin û dibêjin; *ûû beho ye...*

Biv, ciz: Tiştên ku ji bo zarok talûke û xetere ne wekî agir, ji wan re biv tê gotin. Çaxa zarok ber bi yekî ji wan diçe, tafilê jî devê ferdekî malê ev peyva biv an jî ciz derdikeve. Em nimûneyekê jî bidin: *Meçe biv e.*

Çaço: Ji bo çav e.

Çaço pij: Çaxa bixwazin zarok bixapînin bi kar tînin. Em bibêjin şekir nişanî zarok kirin û gotinê "*Ha te la kaka*" û wî/wê jî destê xwe dirêj kirê, wê gavê şekir bi paş ve tê kişandin û "*Çaço pij*" tê gotin.

Çiqê, tehê: Çi gava kesek xwe ji ber zarok veşêre û ji nişka ve derkete berê, ji van peyvên yekê tê bikaranîn.

Çûçekirin: Rûniştin. Gava ku bê xwestin zarok rûne, jê re "*Çûçê ke*" tê gotin.

Eçekirin: Lêdan, lêxistin, hingaftin... Gava ji zarok bê xwestin ku li filan kesî an bêvan tiştî bixe, "*Eçê ke*" jê re tê gotin.

Emkirin: Di cihê xwarinê de ev peyv tê bikaranîn, ji dêla "bixwe" de "*Em ke*" tê gotin.

Epo, fofu: Navê xwarinê ye. Nimûne: *Ëpo (an jî fofu) jê re binin...*

Ey ke, eyê ke: Ev, ji bo ku zarok destava xwe ya mezin bike tê bikaranîn. Zarok didin ser piyên xwe û jê re "*Ey ke an jî eyê ke*" dibêjin.

Kaka: Navê tiştên xwarinê ne. Wekî gûz, şekir nok, leblebî û tiştên wisa.

Kix, ey: Ji bo tiştên pîs û nepaqîj tê bikaranîn. Em ferz bikin, zarok dest avête tiştêkî pîs an jî ew kire devê xwe "*Kix an jî ey*", tê gotin.

Larolaro: Ji bo tiştên ku zarok ji xwe re bi wan dileyizin tê gotin. Laro jî dibêjin.

Lûlokirin: Kesek (kî dibe ew zane) zarok dide ser piyên xwe û ji bo ku mîza xwe bike "*Lûlû ... an jî lûlo ke*" tê gotin.

Meme: Di şûna avê de tê bikaranîn.

Pepo: Navê pê û ling e.

Tena: Zarok radikin ser piyan, bi her du destên wî/wê digirin û ji bo ku li ser piyên xwe bisekine, hem hêdî hêdî destên wî/wê berdidin û hem jî peyva "*tena*" bi kar tînin, wekî: *Tena tena tena...*

Teto: Ji bo dest tê gotin.

Tûto: Ev nav ji bo heywanên bi bask û firende tê bikaranîn. Wekî çivîk û mirîşkan.

Em vê jî bidin xuyakirin ku hemû peyvên zimanê xweserî zarokan ne ev in. Me tenê xwest bi van mînakên em behs ji vî zimanê bikin.

Her wiha li gorî nêr û mêbûna peyvê, ya herfa "ê" ya jî herfa "o" yê li paşîya peyvê tê danîn û wisa ew tê bikaranîn. Nimûne: ji bo por "*poro*", ji bo serî "*sero*", ji bo xûç (yanê xwişk) "*xûçê*" û hwd...

Ji aliyê din ev mînak, yanê ev bîst peyvên hanê, ji herêma Farqînî hatineberhevkirin. Baweriya min ev e ku di vî warî de cihêtiyek jî di nav herêman de heye.

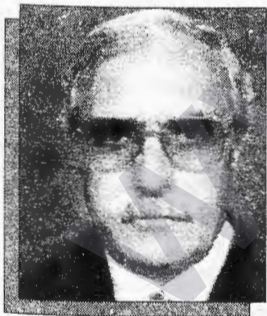
Daxwaza min ew e ku kesên din jî li ser vî warî binivîsin û hêdî hêdî be jî, ferhengokeke delalok a zimanê zarokan çêbe û dê û bav, xwişk û bira û hwd. bi wan peyv û gotinan bi pitik û zarokan şad bibin.

ZANA FARQÎNÎ

di zimanê me de zimanê xweserî zarokan dibe ku bala kesan kişandibe ser xwe. Ê min bi xwe serê çend salan e ku dêhna min kişandiye. Ev ziman jî, hema bibêjin êdî li bajaran li ber mirinê ye. Çawa gere em nehêlin tu jêmayî û bermahiyên me, nirx û hêjahiyên me winda bibin û ji bo wan em dest bibin xwe, a wisa jî hewceyî bi berhevkirin û çêkirina ferhengokeke wî zimanî xweser heye.

Mebesta nîjadperestan tevkujiya kurdan e

CELALETTİN YÖYLER

Belê bi rastî mebesta wan, tevkujiya gelê kurd e. Lewre ev êrişên wan wê mebesta wan derfîne ber çavên her kesî yê ku hinekî bi hiş be. Gelo çima ev mebesta hanê ya hovane û dirende di serê wan êrişkeran de derbas dibe? Ji ber ku dagirker in. Ê jixwe dagirkerên nîjadperest rewşa wan ev e. Lewre ji bilî xwe tu gel û nîjadî napejirînin û naxwazin ku bibine xwedî û xwedanê tu mafî.

Ev e rewş û mebesta nîjadperestîya hovane ya êrişker, li ser sazî û rêxistinên demokrat. Nemaze li ser girtiyên kurd û şoreşgerên tirk. Bi taybetî li ser Girtîgeha Amedê û kuştina deh dîlên bêçek û bêparêz. Ev êrişê hanê, êrişeke ne bi serê xwe û kesanî (şexsî) ye, her bi rêxistin û sazî ye. Belê wisa e û ji aliyê saziyê fermî ve, tê

fermankirin û êrişê kirin. Wekî êrişê li ser Girtîgeha Amedê, bi erebeyên ku bi pencereyên wan bi perdeyên reş nuxamtî bûne hatine. Lêdanên wan ên li girtiyên jî bi şîşan û daran, bi mebesta mêjişteqandinê çêbûye.

Ev êrişên li ser girtîgehan, rewşenbîran, welatparêz û xwenasan dinimînin ku mebesta êrişkeran tevkujiyê ye. Gelo bi çî rewşê tevkujiyê? Bi mebesta ku mêjişte gelê kurd belav bike û doza wî ya neteweyî ya jî bo jîyaneke serbest bide vemirandin.

Lê ev mebesta nîjadperestî ya hovane, tu demê bi ser nakeve. Ji ber ku bi kuştinan tu gel û netewe neqeliyane û neqediyanê, lê her bi kuştinan aj dane û aj didin. Bi rastî rewş ev e, mînakên biserneketina vê mebesta xerab di dîroka cihanê de gelek in. Wekî êrişê nîjadperestîya "nazîyên Hitlerî" wekî nîjadperestîya gomlekreşên Musolonî wekî ya nîjadperestîya Afrîqaya Başûr li ser reşikan. Ev êrişên nîjadî jî aliyê raya giştî demokratîk cihanê ve hatine şermezarkirin, rexnekirin, naletkirin û negihîştine encamên xwe yê gemarî, têk çûne. Ev dîtin û rastiyên dîrokî ne. Pêwist e, kesên ku xwedanê bîr û baw-

eriyên nîjadperestî ne, van gemariyên dîrokî yê nîjadperestî di bîra xwe binin û dest ji wan kirinê gemarî berdin; ew biratiya gelan û neteweyan bivên û bipejirînin. Lê eger ew ku dîroka gemariya nîjadîyê neyînî/negatîf/ a çepel di ber çavê xwe re derbas nekin û ji gemariyê nezivirin, ewê di nav wê gemariya xwe de rojekê bixeniqin.

Nîjadperestîya ku xwedanê bîr û baweriyên fermî ne, her tim gelê kurd bi cudaxwaziyê tawanbar dikin û dikujin û dişewitînin û gund û warên wan wêran dikin. Lê em ji wan re dibêjin dev ji behaneyan berdin, em dixwazin ne bi we tenê re bi her kesê cihanê re, bi hezaran sal bêcudatî bijînin, lê bi mercên mirovahiyê, bi wekhevîtiya bêkêmahî. Lewre tu kesekî kurd ji we tu kesê tirk û ereb û ecem ne kêmtir e. Hûn çawa dixwazin bi zimanê xwe bixwînin, binivîsin û bi zimanê xwe bêne darizandin û bi waliyê xwe û hekimê xwe û bi doktorê xwe re bi zimanê dayika xwe bipeyivin û mijûl bibin, gelê kurd jî wekî we, van tiştan dixwaze. Lê hûn baş bizanibin bêkêmayî, ew jî wekî we hemûyan mirov in, ne hirç û hov in.

**Gerîla
li welatê me jîyan
bi xwe ye. Lêxistina
dilê kurdan
bi gerîla dest pê kir.
Mêjî bi teqandina
guleyên gerîlayan re
xebitî û çavên gel
ronahiya rast bi wan re
dît. Ji bo vê yekê,
kî bi şev û bi roj
tiştên di dilê
gerîlayan de jîn bike
mîna gerîla, mîna wan
xebat û raman bike
ew li ku deverê be,
gerîla ye.**

Zor û zehmetî, berf û baran, tazî û birçîbûn, meşên li ber heyv û stêrkan, xewa rojê, serşûştina li çolê, xwarin û vexwarina çaya li ser kuçên agir, xwarina berf û vexwarina ava çeman û...

Ev gotin ji mirovên Kurdistanê re ne biyan in. Ew her dem gotinên wiha dibihîzin, bi wan re dijîn, ji ber ku ev gotin jiyana nû bi gelê Kurdistanê dide nasîn.

Gerîla, gerîlayên Kurdistanê li Cûdî, Gabar, Agirî, Engizek, Sîpan û li her deverên Kurdistanê di nava vê jîyanê de dijîn.

Gerîla çiqas li hemberî dijmin û kesaniya dijmin şer dike, ew qas jî li dijî surîştê şer dike. Bi şerê gerîla hem mirovê kurd şîrîn û xweşik dibe, hem jî deşt û zozanên welat paqij û bêhnxweş

dibin.

Belê, her gaveke vê jîyanê zehmetî ye. Derketin û daketina li ser çiyayan, xweberdana devê şaxan, newalan, gera li ser qoç û qurman, çûn û hatina cengê, zanekirin û xurtkirina gelê kurd û parastina xweşikbûna deşt û zozanên Kurdistanê û hwd. ev hemû barê gerîlayan e. Ew di dadgeha serxwebûnê de neyar û xayînan didarizînin. Lewre riya jiyana gerîla, wekî riyên dadgehên dîrokî bi navê gel û mirovahiyê didin damezirandin.

Gerîla çandina ramanên nû ye di Mezrobotan de. Lê pêkanîna ramana Seroktiya ne barekî sivik e. Ji ber ku ji nû ve mirovahiya hemdem dide sazîrin. Sazkîrineke bi tîrêjên ramanê Serokatîyê ye; ew ramanên Serokatîyê çavkaniya hêza gerîla ye li dijî neyarên mirovahiyê.

Gerîla bi çalakîyên xwe sosyalîzma zanistî di tovên kulîlk, rihan û binevşan de diçîne. Bi bayê paqij, riya sosyalîzma zanistî li hemû cîhanê vedike; vîna raman û bawerîya mirovan mîna dara çînarê xurt û bilind dike. Belê gerîlayên Kurdistanê ne tenê gerîlayên Kurdistanê ne, gerîlayên hemû mirovahiyê ne. Ji ber vê yekê, hemû dewletên împeryalist û pêşverûyên cîhanê êrîş dibin ser gerîla. Lê dîsa jî gerîlayên azadiyê deng û ramanên Serokatîyê li cîhanê belav dikin.

Dema gerîlayên Kurdistanê nebûna hêviya mirovahiyê, ne gengaz bû ku hêzên paşverû yekîtiya xwe ew qas xurt bikirana li dijî gerîlayên azadiyê.

Erê gerîla zehmetî ye, lê xweşî ye jî. Egîtbûn, mertbûn, paqijî û zelalbûn e. Girêdana gerîla bi gel û bi xweşikbûna rû bi rû zozanên Kurdistanê ve, dibe sedema tehemûlkirina hemû zor û zehmetiyên surîştê. Ji ber ku di ramana gerîla de ji zarokan re wê şahiyê çawa bînin, dayik wê çawa zar û zêçên xwe hembêz bikin û çawa tîrêjên tavê yên sikestî wê rast bikin, heye.

Gerîla li ser çiyayan ne bi tenê ne, mîna dijmin dibêje. Tevî ku di dilê gel de û bi gel re dijî, bi teyrê baz û qulingan re jî, dijî. Teyrên baz bi milyonan silavên gel û pêşverûyên cîhanê dibin ji gerîlayên azadiyê re.

Simbil, dema ku dijmin tune be helbestên serxwebûn û azadiyê ji gerîlayan re dixwîne. Yanê îro tiştên ku hemû mirov jê mehrûm in, gerîla pê re jîyan dibin; bi pezkûvî û xezalan re, bi refên quling û qazan û bi şalûran re jîyan dibe. Lewre gerîla bi êşan û zora xwezayê naêşe. Çiqas zehmetî heye, ew qas jî şîrînbûn, ew qas jî paqijbûn, zelaltiya kesaniya mirov û ew qas mîrxasî heye. Axaftina gerîla û bilbilan zora dijmin

dibe. Ji ber vê yekê dijmin, dar û berên Kurdistanê dişewitîne. Bi çekên kîmyewî hemû sewalan difetisîne. Lê bilbil ji zû ve bi gerîla ve hatibû girêdan.

Bi gerîlayan re helbestên azadiyê dixwendin. Helbestên gerîla li welat, li Rojhilata Navîn û cîhanê diniqutînin. Mîna nuqitandina cotkarê genimê xwe di zivistanê de û çîna wî di havînê de. Bilbil xeber danî ji gerîlayan re: Şewitandina gundan, qêrîna zarokan, lorîkên dayikan, perîşanbûna kal û pîran, dil û cegerê gerîla bi kîn û nefretê dadigirtin. Bi wan xeberan re gupegupa dilê gerîla hêj xurt û bilind dibe.

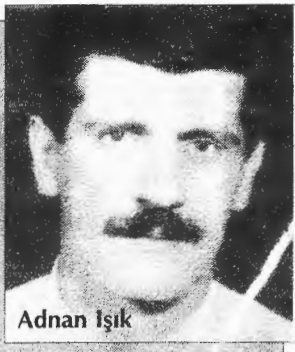
Jiyana gerîla her dem şer, xebat û pêşketin divê. Ji bo pêşketinê her dem çalakî û şer e. Berbanga sibê tîrêjên tavê êdî pişkivîne bi ser Zagrosan de, şewq û şemala xwe li welat dike.

Gerîla li welatê me jîyan bi xwe ye. Lêxistina dilê kurdan bi gerîla dest pê kir. Mêjî bi teqandina guleyên gerîlayan re xebitî û çavên gel ronahiya rast bi wan re dît. Ji bo vê yekê, kî bi şev û bi roj tiştên di dilê gerîlayan de jîn bike mîna gerîla, mîna wan xebat û raman bike ew li ku deverê be gerîla ye. A girîng ew e ku mirov mîna gerîla bijî. Ev hêviya gerîla ye, ji her mirovekî welatparêz re. Ji ber jiyana herî pîroz di welatê me de jiyana gerîla ye. Ji bo vê jî gerîla bang dike û dibêje.

Ez hêvî me dimeşim li ser çiyayan
Der dikim hemû derd û kulan
Ez ronahî me, wekî tîrêjên tavê
Şewq didim her derê
Nebêjin mirin û tarî
Kar û xebat bikin mîna min
Hêvî bikin gîhaştina stêrkan
Serxwebûn û azadî wa ye ez im:
Gerîla...

AHMET HUSEYN

Adnan Işık

● 25.11.108

Di 25'ê sermaweza sala 1908'an de li paytexta Împaratoriya Osmanî Stenbolê rojnameyeke kurdî bi navê "Şark û Kurdistan" bi tîpên erebî, lê bi zimanê tirkî hate çapkirin. Rojname bi tenê ji çar rûpelan pêk dihat. Ji bin logoya rojnameyê de nivîsa bi rengê: "Rojnameyek e ku rewşa siyasî ya Rojhilatê û xerabiyên Rojava yê li ser mirovahiyê teswîr dike." çih digirt. Berpirsê Rojnameyê Ehmed Şerîfê Hersekî Sernivîskar jî Bedriyê Meletiyê bû. Tiştê herî balkêş ew bû ku; nivîs û nûçeyên vê rojnameyê bi zêdeyî li ser Bosna-Hersekê derdiketin.

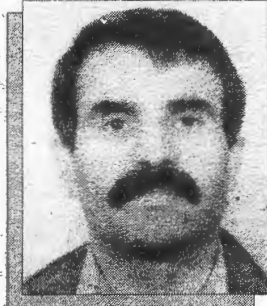
● 26.11.1994

Serokê. DEP'ê vê navçeya Tatwanê Şevket Epözdemir bi destê hêzên dewletê yê vîşarî li ser rîya deşta Rehwayê hate qetilkirin.
● 27.11.1993
Belavkarê Rojnameya Özgür Gündemê Adnan Işık bi destê hevkarên dewletê hate kuştin. (Özgür Gündem rojnameyeke kurdan a rojahe bû, li bajarê Stenbolê di navbera salên 1992-93'yan de hate weşandin. Komara tirkî bi hemû hêzên xwe bi ser wê de çû û ew girt)
● 27.11.1978
Komîteya avakar a Partiya Karkerên Kurdistanê li gundê Fisê a Licê, bîryara damezirandina partiyê stand.

AWIR

ÇAVDÊRÎ

MÎRHEM YİÇÎT

Nabî, Ehmedê Xanî û Apê Mûsa

Li gora ansiklopedî û antolojîyên tirkan, şairê kurd Nabî di sala 1642'yan de li bajarê Ruhayê hatiye dînyayê. Navê wî yê eslî Ūsif e û ew kurê Malbata Gaffarzade ye. Ev malbat alim in. Li gorî serçavîyên bi tirkî, Nabî xwendineke mûkemel û bêqusûr kiriye û hin dibêjin di temenê 23 û hin jî dibêjin di 24-25 'an de çûye Stenbolê. Li Stenbolê li ba Muhasib Mustefa Paşa maye; ewil mîna katibê dîwanê û bi dû re wekî ketxudayê wî. Di sala 1671'ê de Osmanî diavêjin ser Lehistanê û di nav artêşa Osmanîyan de Nabî jî heye. Wê salê Nabî berhemekê bi navê "Fetihname-î Kemanîça" dinivîsîne û pêşkêşî Sultan dike. Sultan wê dicibîne. Di vê navê re-li dora 11 salan derbas dibe. Nabî berhemekê duyemîn amade dike. Navê wê "Tuhfet-ul Haremey" e. Vê carê ne bi tenê sultan berhema wî dicibîne, belê xelatekê jî didê. Xelat kurkekî ji eyarê qûzikan e. Serdema ku Nabî li heyatê ye serdemekê bêistîqrar e, sultanek diçe û yek tê û paşa û birêveber jî wiha. Tê gotin ku Nabî desthilatiya şeş sultanan dîtiye. Li aliyekî ew rewşa giştî û li aliyê din kurdbûna Nabî û deqarûtî û duristiya wî, dibin sebeb ku piştî mirina Mîstefa Paşa û hatina Çorlulu Alî Paşa rewşa wî xerab bibe; ew dev ji Stenbolê berdidê û di nav psikolojiyê mîna ku bêje "heta me xwe nas kir me emir xelas kir" vedigere Kurdistanê. Demekê di navbera Stenbol Heleb û Ruhayê de diçe û tê û piştî re di temenekî 70 salî, di sala 1712'an de serê xwe datîne, diçe ser heqîya xwe.

Tiştên ku Nabî nivîsandine ne kêman in. Ew li gorî zeman û şertên xwe, nivîskarekî berhemdar û bişer e. Du dîwanên wî; yek bi farisî, yek bi tirkî hene. Jê û pê de hejmarek mesnewî nivîsiye wekî: Hayriye, Hayri-Abad, Surname, Munşet (nameyên Nabî ne), Fethname-î Kemanîçe (behsa sefera Lehistanê dike), Tuhfet-ul-Heremeyn û hwd. Ji bo nivîskarî û helbestvaniya Nabî jî serçavîyên tirk (Divan Şîrî Antolojîsî rûp: 552-553 û Yeni Hayat Ansiklopedîsî rûp:2446) vî dibêjin: Nabî bi usûba xwe di edebiyata tirkî de deriyekî nû vekirîye. Di helbestên wî de berî hîs û xeyalan, fikir, bandêr û deqel e. Ew li ser kêmani, nerêkûpêkî, sextekarî û xerabiyên zimanê xwe bi xurtî û bi cesaret rawestiyaye û bi zîmanekî sade, rehwan û bedew nivîsiye. Nabî realist e û rexnegirekî di ser xwe re ye. Ji bo wî helbest, ne qurîyên vala û listika bi peyvnan, belê rê û awayekî ronîdarkirinê ye. Hewaya helbestên wî xwêre û tîra xwe orjînal e. Helbestên wî jî dil dixuyî, bawerîya mirov bi wan tê û rêpêşander in.

Ehmedê Xanî neh salan ji Nabî biçûktir e, hemdemê wî hesab dibe. Bi ihtîmaleke mezin ew jî Nabî, jiyana û serpêhatiya wî bixeber e. Û her wiha ked û xwêdana wî ya ku ew qas sal ji sultan û paşayên Osmanîyan re kir ku tiştêkî xelet û ne rast bû, wê jî zane. Ne dîr e ku sebehek jî ew be çîma xwê daye Mem û Zînê. Çîma xwê dîrî meqam û dîwanên deshilatdarên tirk, faris û ereb girtiye. Mirov dibêje qey Ehmedê Xanî jî qirîkheftî û kezebşîya Nabî li gorî xwe hin ders û netîce derxistîne, nexwestiyê mîna Nabî silûka xwe bişikîne û bi giş taqeta xwe hewl daye ku ji bo kurdan û alimên welatê xwe hin tiştin bibêje.

Zana û rewşenbirekî din ku ne bi ihtîmalekê, belê bi qutbirî û teqezîyêke temam çîroka Nabî nas dike û mirov dikare ji nivîsandînen wî bixwîne û ji gotînen wî yê di sohbet û meclîsan de guhdar bûbe Apê Mûsa ye. Ev beyta Nabî min bi xwe çend caran salên nav 1980 û 1984'an jî devê Apê Mûsa bihistiye: Bir nehri muazam gibî çuş etmişim / Heyhat kurak çollerden akıp geçmişim."

Yanê çî mixabin ku ez mîna aveke mezin di nav kerembej û çolistanê re diherikim, lê xema kê ye! Kesî jî nû bikêrhatî ku ji min istifade bike, tiştêkî li ber min biçîne ne xuya ye. Di vê beyta Nabî de gazin hene. Dilekî bi xwe dişewite û liberke-tinek heye. Mirov, bêna kurpekurpa dilekî guvaştî, bi derd û keser dike. Gazin ji rewşa gelê kurd in. Ji deshilatdar û xwedîgotînen kurd in. Ji bêçaretîyê ne. Ji wê ye ku çu qedir û buhayekî şair û alimên kurdan tune. Zanêbûn û pîzanîna wan bi erdê de diçe, jiyana wan vala û bêmebest e. Serê ku behlîfa wan li ser e, ne diyar e. Ne xwedî çu ewleyî û wêbêyêke dilxweşkir in. Her tişt dikare bê serê wan. Dikarir. bikevin ber her şek û pekê û ji bo wan çu demanek, star û taldeyî, paşmêr û piştqewîniyek tune ye. Ev gazin û axîna ji kûraya kezebê ku derdekî hevbeş e ji bo xwêdana û alimên kurd ku mirov dikare li ba Hecî Qadirê Koyî û heta Evdilleh Pêşew jî bibîne, berî Xanî heta Nabî dirêj dibe. Di Mem û Zîn a Ehmedê Xanî de jî beytên di rengê ya Nabî de û bi eynî psikolojîyê dikare hatine gotin zehf in, wekî:

Gelo qet mimkûn e ku çerxa felekê ji bo me jî / Stêrek derkeve û bi wî awayî bextê me vejî / Bextê me ji me re bibe yar / û carek ji xewê bibe hişyar / Ji me re jî rabe kesekî ku dînya xwe bispêre û pê bîne bahwerî / Peyda bibe ji me re jî mîrek / û ji me re bikî mîrî / û şûrê hunera me bê danî / Qedrê qelama me jî bê zanî / Derdê me bibîne derman û dewa / Zanîna me jî bibîne rûmet û rewaz / Eger hebûya ji me re jî mîrekî serfiraz / Qencîkar, ji peyvên xweş re piştgir û dilxwaz / Diravê me dê bi sikkêyê bihata çapkirin, bi wî awayî / Dê nema weha berguman û nereweyî."

(Mem û Zîn, E. Xanî, Wergera M.E. Bozarslan, Rûp:171)

Li Washingtonê Enstîtuya Kurdî ava bû

Li Washingtonê Enstîtuya kurdî hate avakirin, bingeha wê kurdên ji Başûrê Mezin pêk tînin, berê jî xebata wan li ser navê KNC (Kongreya Neteweyî ya Kurdî) bû. Vebûna Enstîtuyê bi pîrozbahiyekê, roja 14'ê sermawezê pêk hat. Ji bo merasîma vekirina enstîtuyê nêzîkî 40 kes hatibûn. Di gel hinek kurd û dostên amerîkî û dostê tirkan Alan Megovsky jî beşdarî vî pîrozbahiyê bû.

Li Washingtonê Enstîtuya Kurdî hate avakirin, bingeha wê enstîtuyê kurdên ji Başûrê Mezin pêk tînin, berê jî xebata wan li ser navê KNC'yê (Kongreya Neteweyî ya Kurdî) bû. Vebûna Enstîtuya Washingtonê bi pîrozbahiyekê, roja 14'ê sermawezê pêk hat. Ji bo merasîma vekirina enstîtuyê nêzîkî 40 kes hatibûn.

Di gel hinek kurd û dostên amerîkî û dostê tirkan Alan Megovsky jî beşdarî vî pîrozbahiyê bû. Her wekî serokatê KNC'yê, Serokê Enstîtuya Kurdî jî Dr. Necmedîn Kerîm e. Serokê Enstîtuyê Kerîm, bi axaftinekê xêrhatîniya mêvanan da û rêveberê enstîtuyê Mike Amitay bi mêvanan da nasîn. Dr. Necmedîn Kerîm wiha got:

Mêvanên ezîz û dostên heja, ez gelekî spas dikim ji bo hatina we, armanca me jî ew e ku em bibin layiq ji bo dengê kurdî li Amerîkayê, deriyê me her tim vekirîye ji her kesî re."

Piştî Kerîm, rêveberê enstîtuyê Mike Amitay jî axivî. Di axaftina xwe de Mike Amitay da zanîn ku ew bi xwe ne kurd e, bi eslê xwe cihû ye, lê hezkirina wî ji bo miletê kurd gelek heye. Amitay, li ser tîkiliyên kurd û tirkan mîna keke balkêş jî da. Got ku ew rastî xortekî ji Kazakistanê hatiye, wî pirs kiriye ew li ku derê kar dike, dema Mike gotiye "Ez Dîrektore Enstîtuya Kurdî me", yê Kazakistanî dibêje:

"Ez tirk im, lê hezkirina min ji

miletê kurd re gelekî heye û ez hez dikim kurd bigihên heqê xwe."

Mike Amitay piştî vî nimûneyê ji mêvanan re got: "Em hez dikin rojêke kurd û tirk bîna hev, bi heqê însanîyê biaxivin."

Di hundirê Enstîtuya Kurdî de, li ser dîwaran resmê qetlîama Helebçeyê, nexşeya Kurdistanê û çend pirtûkên li ser dîroka Kurdistanê hebûn. Pîraniya wan pirtûkan li ser başûrê Kurdistanê bûn. Ji bo vekirina Enstîtuya Kurdî ya Washingtonê, Serokê Enstîtuya Kurdî ya Parîsê Kendal Nezan jî hatibû.

Li ser doz û armanca enstîtuyê her wekî KNC'yê hinek şik û guman hene. Wekî m nak rêveberê Enstîtuyê Mike Amitay bi salan di Kongreya Amerîkayê û Komîsyona Helsînkîyê de kar kiriye, bi tenê ji bo pereyan dixel ite. Tê gotin ku wê çihê KNC'ya ku di sala 1988'an de ava bû, îcar wê enstîtu bigire.

Her wiha tê texmînkirin ku wê Enstîtuya Washingtonê li ser navê Enstîtuya Parîsê karê lobîtiyê bike. Yanê wê enstîtuya kurdî dost biavêje warê AKIN'ê, di xebatên dîplomatîk ên kurdî de duserîtiyê çêbike. Gelek amerîkî kurd rexne dikin, ji ber ku ew di bin banê sazîyê de nayên cem û ji hev cuda dixebitin.

SERDAR TAJAN/
WASHINGTON

'Hunereke qels jî dikare di dilê gel de cih bigire'

Parçebûna welêt çawa kiriye ku em ji her aliyê ve ji hev qutkirî û bêhay bin, wisa kiriye ku hunermendên me jî ji hev bêagah û qetandî bin.

Her kes di parçeyê din de maye. Hê nû em bi hev dihesin, em deng li hev dikin, xwe digihînin hev. Berê hem rê girtî bûn û hem jî alaveke (wesiteyek) ku bi riya wê em xwe îfade bikin nebûn. Lê niha em xwedî van îmkanan in, çendî ne bes bin jî. Nûnerê me yê Sûriyeyê HELÎM YÛSIV bi vê hevpeyvînê dengê hunermend Mihemed Elî Şakir radigihîne me.

Mihemed Elî Şakir yek ji van hunermendan e ku weşartî û bêdeng kar û xebata xwe ya muzîkî berdewam dike û sazbandekî xurt û hestênîk e. Gelek ji stranên wî di dil û mêjiyê me de cih girtine, bêyî ku em zanibin ev stranên nemir ji saz, awaz û gotinên wî ne. Çimkî bi dengê birayê wî yê bi nav û deng Mehmûd Ezîz, an jî bi dengê Mihemed Şêxo hatine stîrîn.

Hejmara stranên wî gihîştine sed û pêncî, tevde bi dengê Mehmûd Ezîz belav bûne. Niha destnivîsek bi sernivîsa "Şêst awaz û sazbandek" amade kiriye û li hêviya çapê ye. Di vê destnivîsê de şêst stranên wî hatine nivîsandin, bîst ji wan "note" kirine. Ew stranên herî navdar in. Û çil stranên din, helbest tenê danîne. Ev hunermendê ku bi sedan avahî di dilan de ava kirine, mixabin hinekî bi derengî me ew nas kir ku endezyarê muzîka kurdî ew bi xwe ye. Em bi hêvî ne, ji îro pê de ev hunermend hinekî ji mafê xwe bistîne û li ser jiyan û têkiliyên wî yên kevn bi muzîka kurdî re bê rawestandî.

Di navbera hunermend û hunerê de gelek girêdanên veşartî hene, xuyayî û nexuyayî, hûn dikarin hinekî li ser

destpêka van pêwendîyan bi awayekî dirêj rawestî.

● Di xwendinê de pêş min dest bi tecwîda Quranê kir. Mamoste gelekî ji dengê min hez dikir, pişt re mirovekî bilûr anî ez ho bûm (hîn bûm) bilûrê, lê min dît ku bilûr nikare meqamên muzîkê tev de bigire. Hetanî sala 1963'an

Hesenê Cizîrî, Meryem Xan, Eyşe Şan û ji îstgeha kurdî ji Îranê, Mecîdê Herkî, Behadîn Dostikî û ji stranên soran Şemal Saib, Cemal Celal, Fûad Ehmed.. Van gelekî bandora xwe li ser min hiştin ligel bandora hinek hunermendên ereb mîna Mihemed Ebulwehab, Ferîd Eletreş û Feyrûz.

wî M.E. Şakir e, hûn çawa ji hev cihê bûn?

● Di destpêkê de em her du dengbêj bûn, lê dema ez çûm leşkeriyê, karê min rawestiya û bi dû re jî karê mamos-tetiyê û dijiwariyên jiyana rojane. Çimkî ez bi temenê xwe ji Mehmûd mezin-tir im, ev sedem tevde, digel ku min Mehmûd serbest kir û bêhtir min xwest ku ev dengê zelal wînda nebe, Mehmûd ma ji dengbêjiyê re û karê min bû çêkirina awaz û saz û helbestên stranên.

Ê zêde hişt ez helbestê binivîsînim ew bû ku, helbestvanên strana kurdî tune bûn. Min xwe bêhtir sazband didît. Ji bilî min, Bêbuhar (Yûsif Berazî) çend helbestên ku bûn stran nivîsandin, wekî "Hebs û zindan", "Were were gulîzarê", "Te dilê min bir lê canê", "Şînbû rîhan", "Felek heylê".

Mehmûd çû ev stran di îstgeha kurdî de di salên 1969 - 1970'yî de tomar kirin. Piştî Bêbuhar rawestiya û saz nema dan, min dest pê kir û min ev stran dan.

Zeynebê, Ay lê gulê gulşînê, Hela bine, Leylanê, Ez keçika kurdî me (ya ku Gulîstanê jî stira). Helbest bi alîkariya Bêbuhar hatin rastkirin û zencîra stranên hetanî sed û pêncî û zêdetir dirêj bû: Carekê mi j' xwer di gewrek,

Carinan bi hunereke qels, dengbêj dikare cihêkî mezin di dilê xelkê de bigire. Ev tişt li ser Şivan jî rast e. Dema rê ji rexneyan re vebe wê gelek hunermend li bêjîngê bikevin. Mihemed Şêxo teqlîda Tehsîn Taha û Seîd Yûsif û Mehmûd Ezîz dikir. Û Şivan jî hew bi dengê xwe derket, dikaribû û zanibû bêhtir êşa millet bi hostayî bigota.

min ûd peyde kir tu kesî nizanibû dûzan bike, min û Mehmûd (birayê wî yê dengbêj û navdar) bi hev re dest bi lêxistina ûdê kir.

Ligel ku biçûkanî, tê bîra min, radyoyek kevn li taxa me hebû, wê çaxê radyo tune bûn, her êvara îne weşanên îstgeha (îstasyona radyoyê) kurdî li Bexdayê hebûn. Ligel îstgeha kurdî li Tehranê, min bi dawa diya xwe digirt û ez diçûm ber stranên kurdî di radyoyê de. Stranên Mihemed Arif Cezrawî,

Ew radyo dibistana min a yekemîn bû. Pişt re em hatin kemencê, hêdî hêdî em fêr bûn, lêxistina kemanê, bê akademî û bê mamoste, wê çaxê min distira, lê dixist, pişt re hêdî hêdî Mehmûd bû dengbêj û stranên me belav bûn, bê alîkariya tu kesî me xwe ava kir.

Xelkê me tev Mehmûd Ezîz ê dengbêj nas dike û li ber dengê wî kêf û şahî û giriyê xwe jî kiriye û dike, lê kêmkes dizane ku gopalê vî dengî, birayê

Gava li me hat, Eyd û erfat, Ber dilê min pir şêrîn e û hwd. tevde Mehmûd Ezîz stiran.

Wê demê, di rewşa kurdan de – li vir– qonaxeke nû vebû, qedexekirina ziman, muzîk û stran, her tiştî xwe bi rengê dîtir pêşkêş dikir. Di nav pêlên vê reşayî û zorê de we çawa ev karê pîroz berdeyam dikir?

●Piştî 1969–70'yî, Mehmûd ji Bexdayê vegeya, çimkî her tiştê kurdî qedexe bû, me berê xwe da Beyrûdê û bi serokatiya Mehmûd Ezîz digel Mihemed Şêxo û Remedan Nicim Omerî "Koma Serkeftin" hate damezrandin. Çend hunermendên ermen jî endamê vê komê bûn, me di gel dengbêjekê, bi navê Perwîn, şevên muzîka kurdî di newrozên de li dar dixistin. Hetanî sala 1974'an her kes vegeya mala xwe.

Di wê demê de koma Newroz a hunermend Seîd Yûsif jî hebû, Mihemed Şêxo ji koma Newroz hat, bû endamê "Serkeftin"ê û berdeyam kir heta kom gihîşt roja dawî. Gelekî karê komê deng da û zêdeyî carekê di îstgeha Lubnanê ya erebî de dengê me derdiket.

Her du koman (Newroz û Serkeftin) xebateke mezin bi hev re kir û di sala 1973'yan de li Sînemaya Salomî şeveke bi dengê Mehmûd Ezîz û Seîd Yûsif û Şêrîn Melle li dar ket. Û li Ur-dûnê (li Emmanê) şevêk din (di jûbîleya zêrînî ya Melek Husên de) Mehmûd û Şêrîn stranên kurdî gotin, min jî hem berpirsiya koma muzîkê dikir û hem jî min li komanê dixist. Hejmara me heft bû, digel endamên govendê. Bi vî awayî karê me dimeşiya, li derveyî welêt hetanî ku bûyerên 1974'an bi ser Lubnanê de hatin û rê, ji bilî şer, li ber her tiştî hate girtin.

Em vegeyan karê xwe yê berê. Ez bûm mamoste û min saz û helbest duristin û bi dehan min stran ji Mehmûd Ezîz re pêşkêş dikirin, bibore, min ji gelê xwe re eşên xwe dikirin şahî û stran.

Ji bilî stranên ku we dan Mehmûd Ezîz, we bi xwe çî kir, we çî stira û tomar kir, hûn çawa fêrî note– nivîsandina muzîkê bûn?

●Min di 1993 û 1995'an de, du kaset tomar kirin. Digel M. Ezîz û Mîstefa Xalid û Husên Şakir. Di kasetê pêşî de yek ji helbestên Tîrêj tê de cih girtî ye û di ya 1995'an de du helbestên (Dildarê Şeko û Cegerxwîn) hene û helbesteke Cizîrî, awaz tevde yê min in. Ji bilî çend stranên folklorî ne min û ne Mehmûd, me ji tu kesî re nestiraye.

Ez dibêjim gotina ku ereb bi kar tînin "mûsîqar" ji du beşan hatiye amadekirin. Muzîk peyveke yewnanî ye û kar peyveke kurdî ye. Ji dibistanê min pirtûkên li ser muzîkê dianîn. Min dixwendin û min zanîbû ku muzîkvan bê-yî note nabe. Bi kar û keda xwe ez ho (hîn) bûm gelek tiştên li ser muzîkê. Di destpêkê de min wisa dest bi damezrandina saz kir, bênote. Hêviya min

Mihemed Elî Şakir di sala 1946'an de, li Başûrê Biçûk (Dirbêsiyê) jî dayik bûye. Li Helebê (Ser Xas) Xwendina taybetî "mamostetî" xwendiyê û li Zangoya Helebê, Fakulteya Toreyî, Beşa Zimanê Îngilîzî di 1982'an de kuta kir. Dozdeh salan li Serêkaniyê mamostetiya resim û muzîk û zimanê îngilîzî kir. Piştî re muzîkê ew jî her tiştî stand, ji bilî nivîsandina helbestên stranan. Û ji ber sedemên aborî mala wan çû Serêkaniyê, pey re çûn Helebê. Niha jiyana xwe li wê didomîne.

bû ku ez di akademiyeke muzîkê de bixwînim. Lê ev hêvî bi cih nehat. Ji 1980'î ve ez note dinivîsînim û bi alîkariya heval Şêzad Umed –çimkî wî akademiya muzîkê xwendiyê û kuta kiriye– min ev berhevok amade kiriye ji çapê re.

Em dixwazin hinekî têkiliyên we û helbestê, têkiliyên helbest û awazan, bidin ber roniyê; gotin û saz çawa dibin canek, dibin gewde ji stranê re?

●Dema min xwest ez hinekî vê walahiyê dagirim û riyekê ji nivîsandina helbestên stranan re vekim, min dest avêt dîwanên helbesta kurdî û min dest bi xwendina van kir:

Xanî, Cizîrî, Cegerxwîn, Tîrêj, Osman Sebrî, Sebrî Botanî, Bêbuhar û hwd. Digel kovar û rojnameyan û di-

meta stranê.

Di dil û hestên gel de – li gor dîtina min– Mihemed Şêxo, berî M. Ezîz û berî S. Yûsif cih digire û hetanî îro guhdar û hezkerên deng û stranên wî pir in, lê di axaftinên we de, hûn dixwazin hinekî vê rastiye ji bir bikin, çima?

●Ji ber ku kurd dilovan in, hestgerm in û Mihemed Şêxo bêhtir dikarîbû ya dilê wan bigota, bi dengê xwe yî germ û xemgîn, pê ve dihatin girêdan û zor û tehdeyî bêhtir lê hat. Nemaze di bin destên îstixbaratan de. Çû Kurdistanê (Başûr) û ji wir çû Îranê û dijwariya jiyana wî ew bêhtir nêzîkî dilê millet kir. Lê di warê hunerê de Seîd Yûsif û Mehmûd Ezîz li pêş wî bûn.

Carinan bi hunereke qels dengbêj dikare cihêkî mezin di dilê xelkê de bigi-

Jber ku kurd dilovan in, hestgerm in û Mihemed Şêxo bêhtir dikarîbû ya dilê wan bigota, bi dengê xwe yî germ û xemgîn, pê ve dihatin girêdan û zor û tehdeyî bêhtir lê hat. M. Şêxo çû Başûr û ji wir çû Îranê û dijwariya jiyana wî ew bêhtir nêzîkî dilê millet kir. Lê di warê hunerê de Seîd Yûsif û Mehmûd Ezîz li pêş wî bûn.

wanên helbesta nûjen û pirtûkên Deham Evdîlfehtah ji bo ku ramanên kurdî li cem min xurt bibin. Lê dîsa min ji bilî helbestên stranan, tu helbest nenivîsandine.

Pêşî muzîk, saz û awaz di hişê min de cih digire, piştî re ez gotinan li gorî wê pêk tînim. Ji ber vê rêzbandên helbestan şikestî tînin. Helbestên min ne serbest in û ne jî rêzbenda wan wekî hev e. Li cem min helbest dikeve xiz-

re. Ev tişt li ser Şivan jî rast e. Dema rê ji rexneyan re vebe wê gelek hunermend li bêjîngê bikevin, Mihemed Şêxo teqlîda Tehsîn, Taha û Seîd Yûsif û Mehmûd Ezîz dikir. Û Şivan jî hew bi dengê xwe derket, dikarîbû û zanîbû bêhtir êşa millet bi hostayî bigota, lê ev tim nayê wê wateyê ku xwediyê vî dermanî hunereke girîng û temen dirêj pêşkêş dike.

Niha hûn karê xwe çawa berdeyam dikin, çî projeyên we hene, çî raman ezmanê van rojên we dixemilînin?

●Di destpêkê de dîsa li ser stranan îro, ez dixwazim hinekî rawestim. M. Ezîz bi dengê xwe yî xurt mafê stranên min didanê û M. Şêxo jî çend stran gotin, lê niha Mîstefa Xalid (28 sal) û Husên Şakir (28 sal) hene ku du dengên girîng û şîrîn û nû ne. Tevî ku Şêrîn du stranên min gotin (Ez Mem im û Ey delalo) û Gulîstanê (Ez keçîka kurdî me) û ji Şehrîbana Kurdî re jî me kasetek helbest û awaz amade kirine. Û ji sala 1983'an ve me Koma Buhar damezrandiyê û heta niha ez û Mehmûd û heşt muzîkvanên li ser ûd û tembûr û org û dahol û çar li ser kemanê. Bi vî rengî karê me berdeyam e. Lê hêviyeke min hebû ku ez xwendineke muzîkî bixwînim û roleke mezintir di muzîka kurdî de bilfîzim. Çimkî hezkerîna Serhed, Amed, Zozan, Ferat, Dijlê....tim di dilê min de brûsk vedida û gul jî tim sembolê me bû.

Rojekê ji rojan agirê kurdayetiyê di hundirê min de venemiriyê, hêviya din propagandaya kurdî, min dixwest televîzyon û îstgehên kurdî pirtir û bi nixtir bûna, me jî dikarîbû muzîka kurdî zengîntir û çêtir bikira.

Gotina dawî?

●Spasî û silavên taybetî ji Azadiya Welat re û hêviya berdeyamkirin û gihîştina armancên xwe ji me û wan re dixwazim. Berî mirinekê min dixwest Kurdistana Bakur saz bibe û televîzyona kurdî ji Amedê weşanên xwe pêşkêş bike. Hêviya min ew e ku wekî Bedirxaniyan li ber xwe bidin bêtirs û bi lehengî û serbilindî karê xwe bi pêş de bibin.

Ji amûrên muzîkê yên jîdar:

Çeng

Amûra çengê, îro ne li cem kurdan bi tenê, li nav gelên derdorê me jî ew qas bi berfirehî nayê bikaranîn. Belê li Ewrûpayê buhayekî giran dane vê amûrê û hinek kilîl jî lê zêde kirine, her wisa navê çenga kurdî, bûye 'harp'.

Berî destpêkirina vê nivîsê, min divêt bidim xuyakirin ku wekî her car, jêderk û çavkaniyên min di sa pirtûka lêkolînerê hêja "Amêrekanî Mûsîqay Kurdî" ya ma-mosta Urya Ehmed e.

Pêkhatina amûra çengê

Çeng, amûreke jîdar e û şunwarê vê amûrê jî heyamên kevn de Rojhilata Nêzîk, angî derdorên Zagrosan tê zanîn.

Ev amûra ku mîna çengê mirovan e, ji sê parçeyên sereke pêk tê. Ji parçeyê binî yê çengê re 'binik' tê gotin. Ev binik, her wisa sindoqa deng e jî. Ji parçeyê serî re jî 'mil' tê gotin. Parçeyê sêyemîn jî, jiyên (têlên) amûrê pêk tînin. Parçeyekî dîtirî vê amûrê heye ku ew jî mîna enîçka milên mirovan e, jê re 'kilore' tê gotin.

Jenandina vê amûrê yan bi kefa dest e, yan jî bi serê tilikan, bi girtina têtlan e.

Mêjûya amûrê

Profesorê Elmanî W. Stauder, ê ku bi lêgerîn û lêkolîna xwe ya li ser zîman û mêjûya muzîka cîhanî hatiye nasîn, di sala 1957'an de yekemîn pirtûka xwe bi navê 'Çeng û Kînareya Sûmerî' û duwemîn pirtûka xwe jî di sala 1961'an de, bi navê 'Amûrên Çeng û Kînareya Rojhilata Dûr, li Serdema Babîliyan û Asûriyan' çap kiriye, wisa dibêje:

"Amûrên ûd (kod), çeng, kînare û gelek amûrên dîtirî kevn ên Rojhilat jî, yekemîn car ji layê çiyayîyan ve hatine duristkirin, an jî wan (wek Kaşî, Hisî û Xuriyan, bi taybetî jî Xuriyan) ligel xwe anîne Iraqa kevn. Ji ber ku berî zayînê di sedsala panzdehan de, desthilatdariya hemû navçeyên li navbera gola Wanê û bakurê Iraqê di destê wan de bû."

Dr. Subhî Enwer Reşîd jî, di pirtûka xwe ya bi navê "El alat el mûsîqiye fi el'usur el islamiye" (Amûrên muzîkê yên li serdema îslamê), rûpel 126, de dibêje:

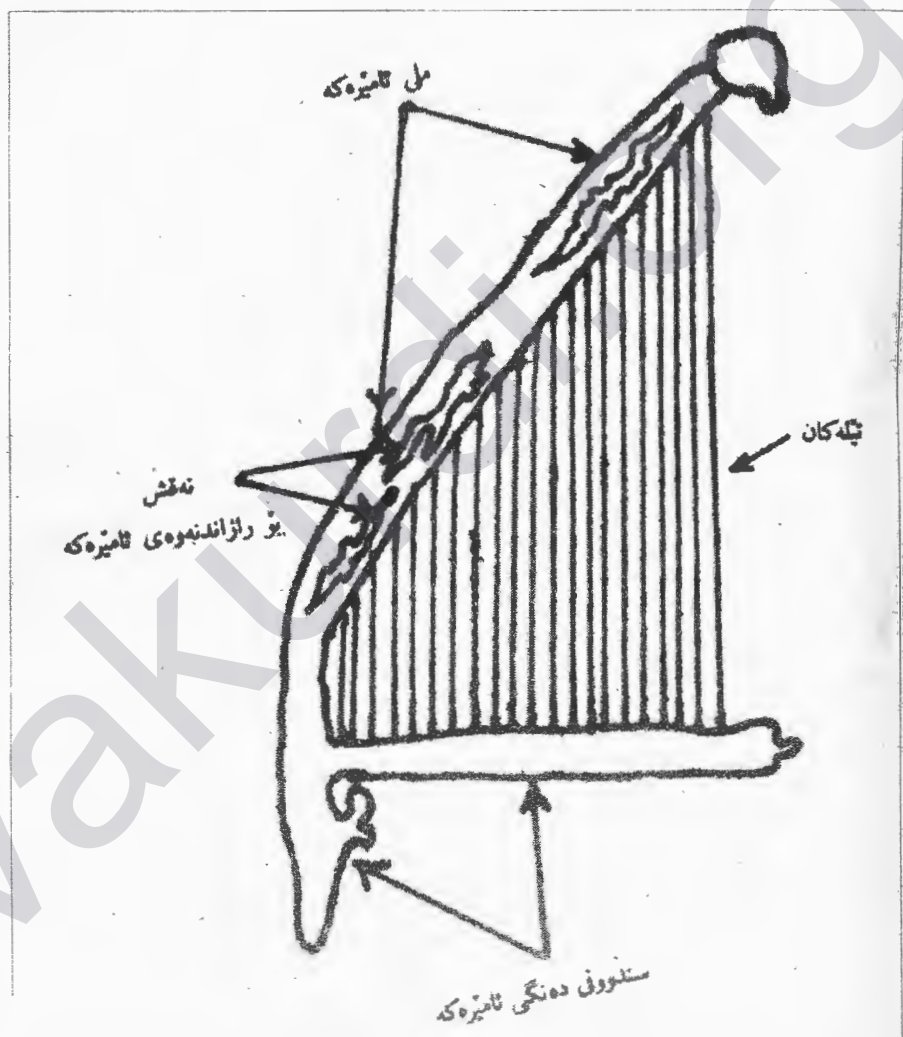
"Di hemû kitêbên kevn û nû de yên ku bi zîmanê erebî hatine nivîsîn û weşandin, ji bo vê amûrê (çengê) dibêjin ku yekemîn car farîsan bi kar aniye.

Ez jî dipirsim û dibêjim; çîma, ev peyva 'çeng' wê bi farîsî be, yan jî, di bîngeha xwe de wê ne bi kurdî be?! Ji ber vê çendê, ez vî mafî bi xwe re dibînim ku ez vê pîrsê bikim.

Çimkî, di gelek helbestên helbestvanên kurd de û di jiyana rojane ya gelê kurd de peyva 'çeng' bi berfirehî tê bikaranîn. Bo nimûne:
*Çeng dane çil çeng
saz semtûran*
(Xanay Qubadî, Şîrîn û Xusrew, rûpel 724)

*Zû derînin ji çengê
dijmîn û destê sîtem.*
(Hêmiñ Mukriyanî, Tarîk û Ron rûpel 61)

Di jiyana rojane ya gel de jî bi peyva 'çeng'ê

tê kar kirin, dibêjin: Çenga min tijî kir. Min çengek lê da û her wisa...

Îca bo çî ev peyv wê ne bi kurdî be?!"

Tûma Biwa jî, di pirtûka xwe ya bi navê 'Jiyana Kurdewarî' de dibêje:

"Di dema împaratoriya Sasaniyan de, gelê kurd xwedî amûrên muzîkê yên pîr pêşkeftî bûne."

Li gorî daxuyakirina Mamosta Urya, li nêzîkî bajêrê Kîrmanşahî (Kermanshah) jî, di nav kaviyên Taqustana Çiyayê Bêsîtûn de kavalberêkî (tabletek) kevnar hatiye dîtîn, ku tê de wênayê mirovekî di belemê (kelekê) de rûniştîye û çengê dijene, heye. Amûra çengê, îro ne li cem kurdan bi tenê, li nav gelên li derdorê me jî ew qas bi berfirehî nayê bikaranîn. Pêgotiyêke kurdî heye, dibêjin nokên me çûn bajêr bûn leblebî. Belê li Ewrûpayê buhayekî giran dane vê amûrê û hinek kilîl jî lê zêde kirine, her wisa navê çenga kurdî, bûye 'harp'.

Hêjayî gotinê ye ku navê amûrê çengê jî, wek amûrên dîtirî kurdewarî û digel navê wan amûran di metelok, hel-

best û pêgotiyên kurdî de xweş derbas dibe. Ez dixwazim bi çend mînakên ku navê amûra çengê tê de derbas dibin, bi çend rêzên ji helbestvanên kurd nivîsîna xwe bi dawî binim.

Ce soz sazân seday def û çeng
(Xanay Qubadî, Şîrîn û Xusrew)

Nexmey saz û çeng, çengî xoş aheng
(X.Q.Şîrîn û Xusrew)

Çeng û def û sîrna û naqûr...
(Gelêrî)

*Peyapey lêde çeng û ney,
demadem bê ne peymanê*
(Wefayî)

Serim Sentûr û sînem çeng û dil def...
(Gelêrî)

Bê ûrte dilim binalê wek çeng
(E.Xanî)

*Bidengê berbût û çeng
û xerîkî badenûşin e*
(E.Muxtar)

*Newaya mitrib û çengê
Fixan avêjê xerçengê
Were saqî heta kengê
Neşoyin dil ji vê jengê*
(M.Cizîrî)

**Li navendên çandê çalakiyên vê hefteyê:
Li NÇM'ya Stenbolê**

- 24.11.96: Resîtal: Çetin Akdeniz û mêvanên wî, saet: 15.00, Dînan: Koma Serhildan, saet: 18.00
- 27.11.96: Semîner: Li ser suryaniyan. Y. Bilge, saet: 18.00
- 29.11.96: Konsera Grup Kızılırmak, saet: 18.00
- 30.11.96: Fîlm: Dîwar (Duvar), Gerînde: Yılmaz Güney, saet: 13.00, Teatra Jiyana Nû: Daweya Generalê Teneke, saet: 17.00

Li Evrensel Kültür Merkezi:

- 24.11.96: Fîlm: Dilê Wêrek (Cesur Yürek), saet :15.00 û 19.00

- 25.11.96: Fîlm: Kafka, Gerînde: Stewen Sodemberg, saet:15.00 û 19.00
- 26.11.96: Fîlm: Kostumvan (Köstümcü), Gerînde: Peter Yates, saet: 15.00, Xoşewîsta min Funci (Sevgilim Funci), saet: 19.00
- 27.11.96 : Fîlm: Duşema Sor (Kırmızı Pazartesi), saet: 15.00
- 28.11.96: Fîlm: Rejbaş Babil (Günaydın Babil), Gerînde: V.P.Taviani, saet: 15.00 û 18.00
- 29.11.96: Fîlm: Salên Mor, Gerînde: Stewen Spielberg, saet: 15.00, Şano: Ceribandina Teatra Hovîtyê, saet: 19.00
- 30.11.96: Şano: Xoxek û hezar xox, saet: 11.00, Panel: Madeyên Narkotîk û Cesareta afirandinê, saet: 15.00
- Fîlm: Roja Dansê ya Dinyayê, Gerînde: Mario Novaro, saet: 19.00

RÛDAN

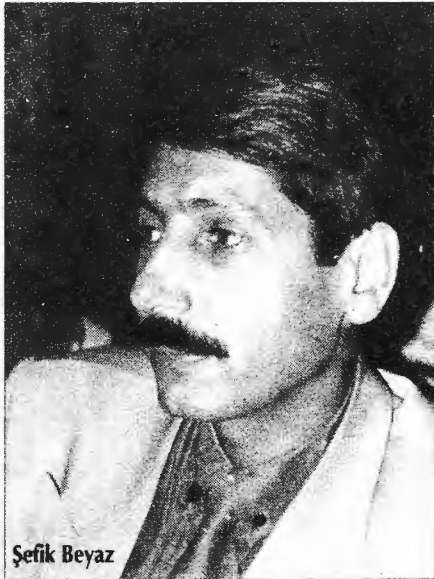
Şahiya bîranîna Melayê Cizîrî

**"Daxwaza me ew e ku
rewşenbîr di vî warî de
piştgiriye bidine me. Bi vî
mebestê me şeveke bi vî rengî
li dar xist da ku em sala
1997'an bikin sala
Melayê Cizîrî"**

Enstîtuya Kurdî ya Stenbolê roja 12'ê sermawezê şevê ji bo bîranîna Melayê Cizîrî li dar xist. Nêzikî hezar kesî beşdarî vî şevê bûn, kesên wekî A. Melik Fîrat, Mehmet Metiner, rayedarên HADEP'ê û hin kurdên li derveyî welat jî mêvanê şeva bîranîna Melayê Cizîrî bûn. Di şevê de valahiya herî mezin ku xwe dida xuyakirin jî cihê avakarê Enstîtuyê Apê Mûsa û İsmail Beşikçi bû. Lê serokê Enstîtuyê yê yekemîn Musa Anter jî bi durîşmên wekî "şehîd namirin" hate bibîranîn.

Şevê bi axaftina Serokê Enstîtuyê Şefîk Beyaz dest pê kir. Şefîk Beyaz di axaftina xwe de bal kişande ser edebiyata kurdî û saziyên çand û hunerî. Beyaz wiha axivî: "Îro pir saziyên kurdan ên siyasî hene û di warê xwe de serkeftî ne. Lê saziyên çandî û hunerî hê negihîştine wê merhaleyê, divê berî ku em saziya xwe bigihînin wê merhaleyê em edebiyata xwe, bingeha xwe, çanda xwe baş bizanibin, ev jî karê saziyên çandî û hunerî ne. Daxwaza me ew e ku rewşenbîr di vî warî de piştgiriye bidine me. Bi vî mebestê me şeveke bi vî rengî li dar xist da ku em sala 1997'an bikin sala Melayê Cizîrî. Şiîrên Melayê Cizîrî xwedî wateyên pir girîng in, em dixwazin ne ji bo kurdan, ji bo hemû gelên Rojhilata Navîn û bi cihanê bidine nasîn, bi vî mebestê girîngiya edebiyata kurdî li cihanê belav bikin." Piştî axaftina Şefîk Beyaz, koma muzîkê Grup Munzur derkete seheyê, çend stranên kirdkî û tirkî gotin.

Pişt re mêvanê şevê A. Melik Fîrat derkete sehneyê ji bo axaftinê. Fîrat wiha dest bi axaftina xwe kir: "Guhdarên heja, gelê mazlûm, gelê bindest. Em îro li welatê xwe bi cîranên xwe re di bin zilmê de dijîn. Ji ber vî yekê jî em tene kuştin. Em zimanê xwe niza-

Şefîk Beyaz

nin, çanda xwe nas nakin, kêman kes jî ziman fêm dikin. Ziman neynika gelan e, gel bi zimanê xwe, bi çanda xwe, bi kultura xwe tene naskirin. Daxwaza me ew e em zimanê xwe, çanda xwe, edebiyata xwe, bizanibin, nas bikin. Lê em tene kuştin, her ku tene kuştin ji nû ve şîn dibin, dibine tov ji axê dêrdikevin." A. Melik Fîrat bal kişande ser girîngiya edebiyata kurdî û wêjevaniya Melayê Cizîrî jî. Bi helbesteke Melayê Cizîrî axaftina xwe ya bi kurdî qedand. Pişt re axaftinek jî bi tirkî kir. Di axaftina xwe ye tirkî de jî wiha got: "Çawa ku avahiyek dema ku wê were çêkirin, mîmar, mihendis û xebatkar kedê didinê, îro edebiyata kurdî jî kesên wekî Melayê Cizîrî, Ehmedê Xanî, Cegerxwîn afirandine. Ev hîmê edebiyata kurdî ne, divê em wan baş nas bikin ku edebiyata xwe, çanda xwe, zimanê xwe jî nas bikin..."

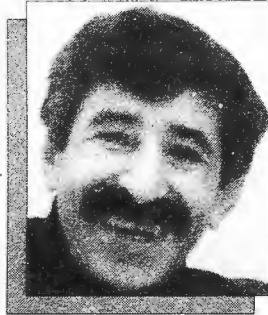
Şev bi kurte konsereke Metin Kahraman domiya. Pişt re ji endamên Enstîtuyê Feqî Huseyin Sağniç axaftinek kir. Her wiha di şevê de malbateke kurd ji Tiffîsa Gurcistanê hatibû. Keçeke wan a 7 salî Meryem, derkete ser sehneyê û çend stranên kurdî stirîn.

Mêvanê şevê Dildar Şeko çend helbestên Melayê Cizîrî xwendin, pişt re jî Nurettin Karacadağ, ji helbestên xwe yê ku ji bo Melayê Cizîrî nivîsandibûn, xwend.

M. AGIRÎ

TÎŞK

ŞÜKRÜ GÜLMÜŞ

Jin û jiyân

Di tarîxa 11'ê mijdarê 1996'an de ez beşdarî programa zindî ya Med-TV'yê bûm. Mijar li ser wan çalakiyên "întîxarî" bû. Beşdariya min a yekemîn bû. Ezê cara yekemîn bi kurdî biaxivîma. Piraniya kesên ku beşdarî programê bûbûn kurd bûn. Lê mixabin bi kurdî nizanibûn. Sê mêvanên me yê biyanî hebûn. Yek ji Îngilistanê, yek ji Îrlandayê û yek din jî alman bû. Wan bi kurdî nizanibû. Mirov karibû li van mêvanên delal biboriya. Em bi kêfxweşî borîn. Lê, yê ku kurd bûn û bi kurdî nezanibûn, dilê min eşandin. Ez di şûna wan de jî li ber xwe ketim. Cegerxwîn hate bîra min. Mamosteyê mezin wisa digot: "Min digot qey tu bi zimanî/ Lê bi kurdî nizanî?" Çiqas rast e û durist gotiye. Ji bona vî yekê ez û hevalê xwe Selim Ferat bi kurdî axivîn. Di destpêkê de min şîrêke biçûk ji Cegerxwîn xwend:

Pa wek Cegerxwîn dîn nebî tu
Evin di dil de şîn nebî
Tahlî bi te şîrîn nebî
Te bi wê zanîne çî kir...?

Ger ji jiyânê jinan bavêjin; wê jiyân bimire!. Ji helbestan, ji şîran jinan bavêjin; ne şîr, ne hozan, ne çand dimîne; dinya pûç û vala dimîne. Û eger ku hûn bixwazin hozanekî bê xençer û bê gule bikujin; wê demê jinan jêre qedexa bikin. Ew qirkirineke herî mezin e. Lewre jin û jiyân bi hev re ne. Mîna heyv û roj, mîna rih û can in. Hevaleke ku bi tirkî diaxivî - bi nezani-rastiyeke mezin anî ziman. Got, jin û jiyân yek in! Ew peyva wê ne çandî, ne edebî, ne mecazî û bi îmge bû. Rasterast digot.

Mijara wê programa zindî; li ser wan çalakiyên talî bû. Jinan mora xwe li navendê xistibû. Ez li ser warê edebî beşdarî programê bûbûm. Ji bo wê yekê, ji bo wan hevalên qehreman û dilpola min wiha got: "Ew çirîskên jiyaneke nû ne. Ew di dilê dijmin de teqîyan, gelê me hejandin!" Helbet wê rojekê romanên wan, helbest û destanên wan bîna nivîsandin. Çima di wan çalakiyên mezin de mohra jinan, hevalên dilovan hene? Bersiva min kin û kurt bû. Ji bo ku hevalên jin, bêhtir azadiyê dixwazin!. Ji bo vî yekê jî pêgava yekemîn çalakiyên wan hevalan in!..

Gava ku mirov tene dinyayê ne di destê wî/wê de ye. Lê belê mirov kare biryar û qerara mirina xwe bide. Ew mafekî azadiyê ye. Bi du awayan jiyana mirov tene betalkirin. Yekem; ji derve mudaxele çêdibe. Ew ne sixlekî rast û demokratî ye. Bê îradeya mirovan e. Ya duyemîn; mirov bi dilê xwe bi îradeya xwe qerara xwe dide. Azadiya herî mezin ew e. Lê belê, ger bi armançeke siyasî, civatî û bi bîr û baweriyên ilmî yê sosyalîstî be, wê demê nabe întîxar, dibe tewreke şoreşgerî. Di dîroka însanîyê de gelek mînak hene. Prometûs, Spartakus, Brûno, Hallac-î Mansûr...û di dîroka şoreşa Kurdistanê de hemû şoreşgerên Kurdistanê, endam û çekdarên PKK'ê hemû mînakên mezin in. Em wan jî bi-înav bikin; Kawayê hemdem Mazlûm, Kemal Pîr, Heyrî, Ferhat û hevalên wan zarokên agirê azadî û şoreşê... Zekiye, Rehşan û yê din in.

Eyşan

Hebû nebû, carekê ji caran rehme li dê û bavê guhdaran, ji xeynî axa, şêx, zordest, mar û mişkên di quncikên dîwaran de. Li pala çiyayekî bilind malbatek hebû. Di malekê de bav û dayik û keçîkek dijiyan. Divê em çêleka wan jî ji bîr nekin. Navê keçîkê Eyşan bû.

Konê xwe nêzî kaniyeke avzela sar danîbûn. Dorhêla kaniyê şîn û geş bû. Cur bi cur kulîlk bi ba re dihejiyan. Her sibe û êvaran ji zinarên mezin dengê rewêlek û sewalên bi bask dihat. Ba dengê wan tevlihev dikir, dema di zinaran de olan dida, heya konê wan dibû kilameke bênav.

Dayikê êvaran sêpî li dar dixist, bi sarsimê mast dikila, bi dew nanê ji garris dixwarin. Ji bo wan kêfa herî mezin bi bayê hênîk re vexwarina çayê bû. Piştî vexwarina çayê keçîkê serê xwe dida ser çongên dayika xwe. Dayikê jî ji aliyekî ve teşî dirist, ji hêla din ve jî Eyşanê re çîrok digotin. Eyşanê yek şev bi çîroka mihê wîrze, yek şev bi çîroka Memê Alan, yek şev bi çîroka Sêvên Xelatî re radiket.

Dema Eyşan radiket dayik û bavê wê, ji êşa diya Eyşanê re dilorand. Çiqas giya, çiqas pelgîr hebûn, çiqas kulîlk û gul hebûn baskên teyr û tûyan hebûn anîbûn lê ji êşa dayikê re nebûbûn derman.

Eyşanê her sibe çêlek dibir çêrê, êvaran dadigeriya. Haya wê jî ji êşa dayika wê hebû. Her roj li newalan li daristanan, li banî û zinaran kilam digotin. Ji ber sewta Eyşanê çêlek jî bi zîman ket.

Dayik roj bi roj diheliya. Rojekê ji rojên biharê mir. Roj, hefte, meh û sal derbas dibûn. Bavê Eyşanê bi jinebiyekê re zewicî. Ne bi dilê Eyşanê bû. Keçîkeke (dêmarî) jinbava Eyşanê jî hebû. Dêmarî yeka hesûd û çavnebar bû. Dilê wê wekî teniyê reş bû, pexîlî li wê bûbû nexweşî. Eyşanê digel çêleka xwe jîna xwe ya rojane berdewam dikir. Rojekê dêmarî dibêje:

– Êdî keçîka min bila çêlekê bibe çêrê. Eyşanê hingika li çolê li ber tava xweş, li ber hewayaya pak, li nav daristanan maye, ewqas xweşik bûye. Hinekî jî bila keçîka min bedew bibe.

Çêlek di ser Eyşanê de dizivire û dibêje:

– Dil li xwe xera meke, bila keçîka gemarî min bibe çêrê, ezê fenên çawa li wê bikim.

Li çolê çêlek xwe vedîşêre, dema keçîk li wê digere çêlek xwarina wê dixwe. Keçîk heya êvarê birçî dimîne. Evarî dêmarî li rewşa keçîka xwe dihejire. Keçîk serpehatiya xwe û çêlekê ji dayika xwe re dibêje. Dêmarî dibêje:

– Hitil mitil (îlahîm) em çêlekê serjê dikin. Çêlek hê nehatiye serjêkirin ji

Eyşanê re wiha dibêje:

– Ku min serjê bikin, tu hestiyên min bibe li binê dara xoxan veşêre.

Çêlekê serjê dikin. Lê ji xeynî Eyşanê kesî nedikarî goştê wê bixwe; goştê çêlekê di devê kesan de dibû ziqûm. Eyşanê hestiyên çêlekê di binê darê de vedîşêre. Çar roj derbas dibin, Eyşanê dihere dinihêre ku ji hestiyên hinek bûne tac, hinek bûne xêlî û fistan, hinek jî bûne şekal. Eyşanê hew şekala hildide û dadigere.

Eyşanê êvarê satilê bi milê xwe ve dadiliqîne û diçe ser kaniyê.

Dema xwar dibe dişemite, şekalên wê dikevin bîra kaniyê. Pêxwas dadigere kon. Lawê mîr hespê xwe tîne ser kaniyê ku av bide, çavên wî li şekalan dikevin. Her şekaleke mîna hevyê dibir-

riqin. Lawê mîr li xwediyê şekalan digere.

Dêmarî keçîka xwe dixemilîne, çavên wê kil dike, bangî lawê mîr dike:

– Ew xezala ku tu lê digerî ev e û ew jî mîna kewan li ser zinaran ji te re digazîne.

Ji ber vê xerabî û neqenciye dîkek bi zîman dikeve û li lawê mîr dike hawar:

– Keçîka xerab li hespê siwar e, Eyşana bedew a bejinzirav di tenûrê de zarezar e.

Lawê mîr baz dide, Eyşanê ji tenûrê derdixe, bi mirazê hev û din şad dibin.

Ew bi xweşiyê jiyane, hûn jî bimînin di xweşiyê de, jiyaneke azad û dagirtî para we be, zarokên li welatê rojê û li hemû deverên cîhanê.

BERHEVKAR: CÎHAN ROJ

Tamandina dîmsê

Yekî Surgucî diçe binxetê (Sûrî), li gundekî bi qewlê du salan dibe şivan. Hejarî, şivanî û biyaniya wî ji ber têrnexwariya wî bûye. Gotin û dîtin nabe yek. Bi salixdana têrxwarina wî nîn bû. Rojê deh nanên tenûrê dixwarin, dişa jî birçî radiket. Serê sibehê sê nan hûr dikin nav şorbenîskê, nan û nîvek jî pê re dixwar. Sê çar nan jî dixist tûrê xwe, bi xwe re dibir çolê.

Rojekê yekî Serxetî (Omerî) ji bo firotinê barek dîms dibe wî gundî. Li wê mala ku lehengê me yî şivan lê bû, barê xwe datîne. Ji xwediyê malê distekê dixwaze. Meşkek dîms berdide distê, dema bi ser xanî dikeve dibêje: “Ha werin dîmsê, ha werin dîmsê!” Yê şivan diçe ser dista dîmsê, dinihêre ku kodek mezin di nav de ye.

Hema kodê tije dîms dike û bi ser xwe de dike. Eşkere dibe ku ji dîmsê kêmbûye. Ango dîms çar tiliyan daketibû. Yê Omerî ji ser xanî dadigere dibîne ku dîmsa distê gelek kêmbûye. Ji xwediyê malê dipirse:

“Xwakê ma we hinek jê firotiye?”

Xwediyê malê dibêje: “Na.”

Dîmsfiros dibêje: “Qey çêleka we ketiye ser vexwariye?”

Jinik dibêje: “Na.”

Dîmsfiros dibêje: “Va ye dîms çar tiliyan daketiye, kêmbûye?”

Dibêjin: “Na wele me ne firotiye û ne jî dewarên me vexwarine. Lê şivanekî me jê tamandiye. Tu bawer bike tiştêkî din nîn e.”

Dîmsfiros: “Niha temandina şivanê we ev çend e?”

Dibêjin: “Erê.”

Yê Omerî matmayî dimîne û berê xwe dide şivan, dibêje:

“Kuro madem tamandina te ev çend e, naxwe tu dikarî vê meşka dîmsê giştî vexwî. Şivan: “Erê ez dikarim. De ka devê meşkê ji min re veke.”

Radibin devê meşkê vedikin. Yê şivan serê du salan e dîms venexwariye. Zehf bêriya dîmsê kiriye. Dilê wî li ser dîmsê diqijiyê. Şivan bi kêfxweşî tê ser meşkê, bi stikura wê digire, devê xwe dixwe devê wê.

Çend qurçan lê dixwe. Bêyî ku bêhna xwe berde, devê wî di devê meşkê de, bi destê xwe yê vala ji xwediyê dîmsê re îşaret dike, ango dibêje, were, binê meşkê ji min re hilde ku ez wê vala bikim. Xwediyê dîmsê dinihêre ku meşk bi nîvî kir, heger destûra wî bide wê giştî vexwe. Malxo jî got şahid û şihûdê şivanê me hene, wele dîmsa te çû, wê giştî vexwe. Xwediyê dîmsê bi alîkariya Malxo devê şivan ji devê meşka dîmsê derdixin. Yê Omerî dibêje:

“Baweriya min hat ku şivanê we bes jê tamandiye. Min digot qey çêlekê vexwariye.”

BERHEVKAR: Î. OMERÎ

Di zimanê kurdî de kovareke nû: Zend

Li çapemeniya kurdan, kovareke nû zêde bû. Enstîtuya Kurdî, dest bi weşana kovareke nû bi navê "Zend"ê kir. Enstîtuyê beriya niha jî du hejmarên Zendê yê ceribandîne weşandibûn. Ew diyar dikin ku di wan du hejmaran de gelek kêmasiyên wan jî aliyê naverok û teşeyê ve hebûne. Ev kovar wê ji sê mehan carekê derkeve. Zend, kovareke lêkolîn û lêgerînên zanistî ye. Û kovar jî 96 rûpelan pêk tê.

Li ser navê "Mezopotamya Basın Yayın A.Ş." xwedîtiya kovarê Yıldız Gültekin dike. Gerîndeyê Zendê û Berpîrsê Karê Nivîsaran jî Raif Yaman e. Di lijneya weşanê de jî, Serokê Enstîtuyê Şefik Beyaz, F. Huseyn Sağnıç, Felat Dilgeç û Edibe Şahin cih digirin.

Gerîndeyê kovarê Raif Yaman diyar dike ku, di nav kurdên bakur de, Kovara Zendê wê bibe yekemîn kovara zanistî û akademîk. Raif Yaman li ser vê mijarê, di kovarê de ev nivîsandine: "Armanca me ew e ku, em nivîsên zanyarên kurd ên ku dixwazin bi zimanê xwe yê maderî di warê pisporiya xwe de berhem bidin, û nivîsên bijarte yên li ser zanîne bi riya wergerê ji kovarên zanîne bigirin û bigihînin xwendevanên Zendê. Em hemî zanyar, lêgerîner û lêkolînerên kurd, nivîskarên xwe yê surîştî dibînin."

Di hejmara yekemîn de hin ji nivîsên balkêş: Xeleka Dojehî (Medenî Ferho), Dîrok û Serpêhatiya Laşê Mirov (Şareza Aver), Karnameyî Erdeşîrî Babekan (Ehmed Şerîfî), Nêrînek Li Salnamê (Feqî Huseyn Sağnıç), Çend Nuştey û Kitabê Kirdkî (J. Espar), Bingeha Çiroka Kurdî (Zeynelabidin Zinar), Di derbarê Mezopotamyayê de bibliyografya

Gernamên Ewrûpiyan (Mehmet Bayrak), Di Hunerê de Teşe û Naverok (Süleyman Danışman), Halet û têtikiliyên civakî aboriyê kifşî dikin (Hüseyin Deniz), Bazirganiya Çekan ya Navneteweyî û li ser tenduristî Kelija wê (WIKTOR W. SIDEL), Hewkarî dewletanî dagîrker (Çabbar Qadîr), Warê mirov ku der e? (Kuyaş Örs), Hunerê kirmanca de cayê kilmaman-1 (Lerzan Jandil), Ziman û Rêberên Zimanzanîne (Çetin Özel), Çend Nîşe Li Ser Pêşveçûnên fonolojîk ên di kurdî de (Hamid Mahamedî), Li ser alfaba kurdî (Raif Yaman), Di hiqûqa komara Tirkîyê de dij Kurdîtî (Robîn Rewşen), Bi nihêrînek gelemperî sînema (Yılmaz Keleş)

SERWÎSA ÇANDÊ

Du Heval

Bawer dikim we hay jê heye ku Tolstoy romannivîsê mezin û navdar ê rûsî ye. Îca we hay jê heye ku çîrokên gelekî xweş jî, ji bo zarokan nivîsîne.

Bi rastî haya min jê tunebû, heta ku min 16 çîrokên wî yê xweş xwendin, ku birêz Amed Tîgrîs wergerandine li zimanê me.

Navê pirtûkê "Du Heval" e. Ev pirtûk di zimanê tirkî de bi navê "Qû" (Kuğu), di zimanê swêdî de jî, dîsa bi navê "Du Heval" hatine wergerandin. Mixabin em navê wî yê orjînal ango yê rûsî nizanin. Birêz Tîgrîs bi xwe jî ev nedaye zanîn, ji ber ku wî bi xwe orjînal pirtûkê bi dest nexistiye. Hûnê vêga bibêjin "nexwe wergera pirtûkê çawa çêbûye?" Tîgrîs dide zanîn ku wî ev pirtûk ji zimanê tirkî wergerandine û daye ber wergera swêdî jî. Lê xwezî ji orjînalê wê hatibûya wergerandin.

Dema mirov tiştêkî ji zimankî werdigerîne zimankî din, bi awayekî xwezayî hin tiştên guhertin. Ji ber ku taybetiya her zimanî heye û tu bixwazî nexwazî tuyê hevokan hinek biguherîni, ji bo ku bidî fêmkirin. Lê dîsa jî divê bête gotin ku xebateke bi vî rengî ya Amed Tîgrîs, hêjayî pesnê ye.

Di vê pirtûkê de 16 çîrok, li ser 80 rûpelên kaxiza spî, tevî resimên bi çîrokan re eleqedar, hatine bicihkirin.

Navê van çîrokan ev in: "Qû, Çêlika pisîkê, Kuvarikên keçîka biçûk, Dendikê hulîreşkê, Çûk, Virek, Du heval, Fîl, Çûkê malan û dûvmeqesk, Eylo, Şêr û kûçik, Çûkên dafikan, Meymûn û lawîk, Seavî, Gundî û kevîrê bi qîmet, Hakimê bi edalet".

Ev pirtûk li Swêdê, ji aliyê Weşanxaneyê APEC'ê ve hatiye çapkirin.

Navnîşana xwestinê:
Box: 3318, S-16303 Spån-ga/Sweden Tel: 08 - 761 81 18
NUR-HAYAT

Komara Bokengeyan

FAYSAL DAĞLI

Ji adetana e. Bûyerên girîng ku diqewimin, nivîskar pêwîst e qelma xwe li ser bileqîne. Emê jî wisa bîkin û çend rêz li ser çeteyan û komara wan binexşînin.

Bi rastî ev guftûgo edî aciziyê didin mirov. Lewre ev halê hanê ji aliyê ve me eyan bû. Û bi salan e, bi deh salan e ku, kurdê ku devê xwe vedike behsa van çeteyan dike û delîl û şahidên xwe bi nav dike. Heyhat, heta hêka genî neşikiya û bêhna pîs poz tije nekirin, deng ji kesî derneket.

Bila La Fontain bibore lê, vî çeteyî çîrokên wî anîn bîra min: Cahşîkek çavbelok, gufekî har, kûçîkekî zincîrçe-

tandî, dêlikekî xenîmet û seroka wan dêlegureke zer. Ev mehlûq bibin qehreman û sermiyanê kê, malan wan ava dibe! Bi rastî mala tirkan ava kirine, ji bo axîreta wan jî dixebitin. Ji bo me kurdan jî bêminetî ye, wekî Şemdin dibêje: "Şer e şer e, îro li meydanê şer e!"

Gotînekê zanyaran heye: Miletêk layiqî kîjan rejîmê be, leqayî wê tê." Ev rejîma kurdan nîn e, dijminê wan e. Lê bi salan e, bi deh salan e, di her hilbijartinê de careke din ji sandoqan ew dertên, qey ev jî nifirên kurdan e. Heqê me li cem wan namîne!

Li ser rewşa koalîsyona dizan û komaran wan du pêkenokên tîna bîra min. Yek ji mekanbuhîşt Apê Mûsa:

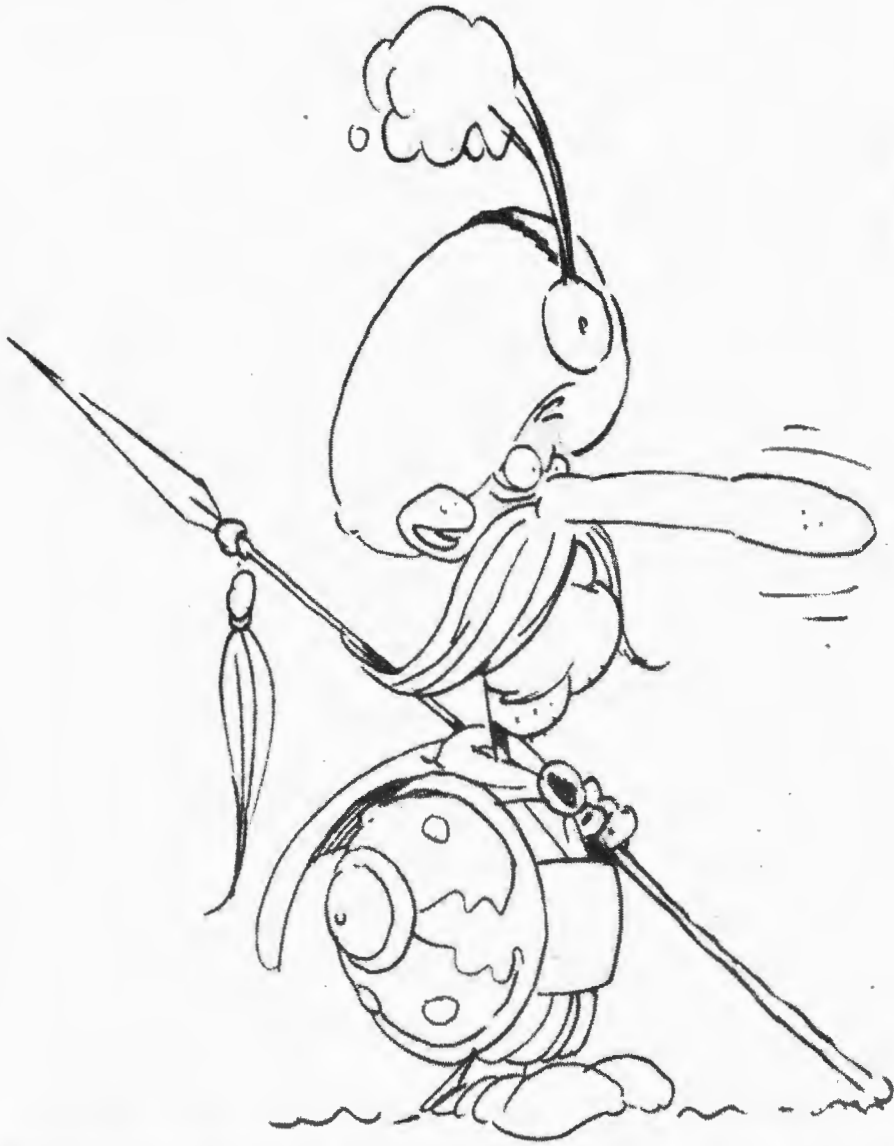
Kurê jinikê her dem nexweş e. Diya, wî bi destê wî digire dibe ba hekîm. Gava hekîm bala xwe didê, dibe niçe niça wî û li dora jinikê diçe û tê. Dibêje: "Xwe tazî bike û dirêj bike." Jinik bersiv dide: "Hekîm begê nexweş lawîk e, ne ez im." Hekîm, "ez zanim,

lê tu cihê wî zixm nîn e, ji vî tu war çênabe. Baştir e em yekî din çêkin." Rewşa komara dizan jî wisa e. Pêwîst e ji nû ve bê avakirin, lewre mirov destê xwe bavêje ku, dipelişe.

A din ji Mamoste Mehmet Şeker: Bokenge (kokarca) heywanekî genî ye. Tevî çêlikên xwe dijî. Diçin ku, heywanên din, ji wan direvin, an jî berî wan didin. Ji ber bêhna wan a pîs û gemara wan, dûrî wan diçin. Rojekê tevî çêlikan berê xwe dide daristanekê û erdê dikole, ji xwe re malîkekê çêdike. Dema hatine her der heywan û nebat bûye, lê piştî ku wan konê xwe li wir daniye, cîranên wan tev reviyane. Tenê mane. Çêlik aciz bûne, ji bavê xwe re gotine: "Bavo kes li vir nema, em herin nav heywanan, em herin cihekî din." Bokengeyê bav gotiye: "Heta ev qûn bi me re be, em herin ku jî, ewê wilo be."

Belê heya ew qûn bi sermiyanên ve komarê re be, ew bi heft avan jî paqij nabin.

Virên bixelat

Di dema osmaniyan de li Rojhilata Navîn, bi tenê li pêşiya wan, pers hebûn. Herdem di navbera, osmaniyan û persan de, dubendî çêdibû. Rojekê mîrê persan û serokwezîrê osmanî tên cem hev û li ser dubendiya di navbera xwe de xeber didin. Osmanî dibêje: "Em mezin û xurt in". Mîrê împaratoriya persan jî dibêje: "Na em mezin in û ji we xurtir in." Serokê persan li rewşa "polîtîkayên" osmanî dinihêre ku karê wan naçe serî, ji Serokwezîrê Osmanî re dibêje: "Were, em herin cem serokê ereban, kî ji me bêhtir viran bike, ew mezin e."

Serokwezîrê osmaniyan vê gotinê qebûl dike û dibêje: "Ev ji bo me tiştekî pêwîst e". Radibin û diçin cem serokê ereban, derdê xwe jê re dibêjin. Serokê ereban dibêje: "Ev tiştekî girîng e, de ka kerem bikin kî ji we dê pêşiyê virê xwe bike." Yê pers dest bi virên xwe dike, dibêje: "Cemaet baweriya we bila ji Xwedê be; dema hêrsa me tê, em li Helebê qirê dikin, mirov li Şamê ji derîngê qîra me dimirin." Serokwezîrê Osmanî dikene, dibêje: "Ew qas bû vira te?" Serokê ere-

ban dibêje: "Malnekambax qey ne bes e." Serokwezîrê osmaniyan dibêje: "De ka ji kerema xwe re li min jî guhdarî bikin" û wiha didomîne "Cemaet baweriya we hebe. Dema em hatin Rojhilata Navîn, em ji ser piştê hespên xwe nedihatî xwarê. Xwarina xwe jî me li ser piştê hespan dixwar. Em tim û tim digeriyan. Toza ji ber lingên hespên me bilind dibû, diçû ezmanan, roj tarî dikir. Em li hev civiyan ji bo paqijkirina tavê, wezîrekî me, paçîkek hilda destê xwe, bi yek lotikê xwe gihand, pela tavê paqij kir." Hê xebardana serokwezîrê osmanî xelas nabe, serokwezîrê persan dike qîrîn, radibe ser xwe û dibêje: "Ka hûn çawa misilman in, derewên we ji misilmaniya we mezintir in." Belê îro jî em li rewşa medyaya Tirkîyeyê dinihêrin wekî meseleya osmaniyan û persan e. Rojname û televîzyonên tirkan ji bilî derewan û berdevkiya artêşê tu kari nakin.

Belê derewên osmaniyan û fêlên wan îro jî xwe di medyaya tirkan de dixuye, ya ku pir viran dike dibe yekemîn...

SELMAN TİMUR

BIXELAT... XAÇEPIRSA BIXELAT (43) XAÇEPIRSA

Serhildan	R	G	Ü	O	C
Yar	B	A	L	I	N
Destpêk	P	A	L	E	A
Yar	D	E	L	G	K
Yar	R	E	A	L	I
Yar	S	I	S	M	A
Yar	N	Ê	Z	I	D
Yar	A	S	Û	R	Î
Yar	A	N	Z	E	K
Yar	A	S	Û	R	Î

Dîjî rûniştinê	Dohn. yax	'Argon' Parlementera kurd (wêne)	Berevajî	Spartina tişteki	Kesê ji mezhebê Ali
Çûkeki xwende	Pût		Nişancı		
3			Dîjî germê		
Naveki meha (Adarê)			Çand bi 'erebî'		
Tazi				Beyreq	
5		Denge, tewazîn		Xak	
Gihanekek	Hacet	Arvan			
	Yekemîn			Nivîştin, razan	
				Tevlîhev	
	Navê kevin ê Agirî Exter				Kesê pêdivyê avê
Rêxistî-neke nazîyan		Yara Memo			6
Strasyûm		Bazar			
	Xwerû, şade			Notayek	
Kûra keviran					
Irîdyûm				Daçek	
	Lewhe				1

Bersiva Xaçepirsa 41'an

Xaçepirsa me bixelat e. Di 15 rojan de çî bersiv bigihîjin me, emê wan binixînin û bi riya pişkê li 5 kesan belav bikin. Xelata hejmarê me ya 43'an pirtûka **Jack London** "ZAROKA ŞEVÊ" ye. **Jêrenot:** Ji bo ku bersiva we bê nîrxandin, divê hûn "Peyva Veşarî" di nava qutiyên li bin xaçepirsê de binivîsin û tevî adresa xwe ji me re bişînin.

ZAROKA ŞEVÊ

Jack London

Pênc kesên ku xelata xaçepirsa hejmarê 41'an, Pirtûka Hafîz Akdemir "Özlemîn Gül Sureti" qezenc kirine: **Celal Türker/ Ceyhan, Sefer Aykanat/ Stenbol, Ayhan Gîtmez/ Stenbol, Ata Selman/ Edene, A. Hatip Çelik/ Bartın**

PEYVA VEŞARÎ

1 2 3 4 5 6

Gelşên nûseriya kurdî

RAİF YAMAN

Nûseriya kurdî ya li bakurê welatê me demeke dîrokî dijî. Ji ber xeletiyên xwe yên ku ji nezaniya kurdî tî, di nav tevliheviyê mezin de ye. Li welatên xelkê mirovên ji rêzimanê xwe haydar nîn in, newêrin pênûsê bigirin destê xwe. Lê yên me; em dev ji rêzimên berdîn, berî ku xwe hînî alfabe yê bikin, bi alfabe ya tirkî dest bi nûsîna roman, helbest û nivîsên cur bi cur dikin. Heta li gorî xwestina dilê xwe di nivîsandinê de bi kar tînin.

Haya wan ji pîvanên nivîsînê nîn e

Wekî tê zanîn guherînên wiha girîng heta ji aliyê saziyê akademîk ve neyên pejirandin mafê tu kesî nîn e ku têxe pratîkê. Pêşniyaz rast be jî, heta hemramaniyê neyê holê, mafê bikaranînê nade xwediyê xwe. Hêj haya wan ji mantika bikaranîna zimên nîn e, dest diavêjin wergera berhemên klasîk ên edebiyata çîhanê. Ji bo hînbûnê jî qet serê xwe naêşînin. Haya wan ji pîvanên nivîsînê nîn e. Bi peyvên kurdî tirkî dinivîsin. Gotinên pêşyan û peyvên xweser ên ku di kurdî û tirkî de tu aliyekî wan ê hempar nîn e jî, diwêrin peyv bi peyv wergerînin zimanê me.

Ev rastiyên piraniya rewşên bîrên kurmanç û kirmançên bakurî ne. Ev

rewşên bîrên me bi nezanî be jî, bi navê zengînkirina kurdî, mala kurdî wêran dikin. Her kes mecbûr nîn e bibe nivîskar. Bila pêşiyê hinekî bixwînin, zimanê xwe hîn bibin.

Mîrov ji kîjan nîjad, netewe an jî gelfî dibe bila be, nasnameya wî ya edebî bi zimanê wî yê nûsînê diyar dibe. Ev di zanîna edebiyatê de pîvaneke gerdûnî ye. Bila der barê nûserî û wergêriyê de xwe hinekî bigihînin û pişt re pênûsê bigirin destê xwe. Ev jî ew qas karekî dijwar nîn e. Divê êdî nivîskarê kurdî, ji bo lêborînê xwe nespêre rastiya civakî ya gelfî. Ev zirx tenê xwediyê xwe tîk nabe; zirareke mezin jî, dide zimanê xwendevanên xwe.

Gelşa alfabe yê

Bi kurtahî be jî me gelşên nûserên kurd ên ku bi kurmançî û kirmançkî dinûsin, anîn zimên. Nûserên kurd ên ji başûr û rojhilatê welatê me ne û bi soranî dinûsin di warê bikaranîna kurdî de gelek bi pêş ve çûne. Ji ber ku nivîsarên xwe hêj bi alfabe ya erebî dinûsin li gelşa zaraveyî, ya alfabe yê jî zêde dikin û xwendin û têgihîştina berhemên xwe dijwartir dikin.

Em gelşa zaraveyî deynin aliyekî, ev rastiya me ya tehlî ji bo kurdên li ser axa Sovyeta kevn dijîn jî, hêj hebûna xwe didomîne. Ji bo xwendina berhemên wan ên bi kurmançî jî, bi deh hezaran xwendevanên kurmanç mecbûr dimînin ku alfabe ya kirilî hîn bibin.

Rewşên bîrên kurdistanî yên ku bi kurdî an jî bi tirkî di warê akademîk de bi nivîsarên xwe tî naskirin, xwedî hinek tevliheviyên hempar in. Di nav van de kurd, tirk û yên gel û neteweyên cihêreng hene. Di nav me kurdên bakurî de, têgihên zanistî zehf erzan bûne. Mîrovê ku li ser dîrokê çend rûpel nivîs an jî kitêbekê dinivîse, dibe zimanzan. Nivîsarên wan zanistî ne, anîn in, ji bo rewşên bîrên bakurî hema hema hêjahiya xwe wînda kiriye.

Bê sazîbûn

Divê êdî em kurd jî, zanibin têgihên zanistî di cihên wan de rast bi kar bînin. Dema ku em her kesî li gorî zanîna wan rast bi nav bikin, em dê karibin zêdetir bi pêş bikevin. Ji bo pêşketinê rîyêke din nîn e.

Gelş, kêmasî, tevlihevî, nezanî û gelek nebaşiyên din ên civakî ji kaniya bêpergalîyê hiltên. Ji kanên bêpergalîyê yên herî girîng yek bêguman bê sazîbûn e.

Gelê me ji ber sebebên ramyarî yên ku ji her kesî ve diyar in, di vî warî de jî, zehf dereng maye. Ji ber vê yekê pêwistiya rêxistîbûnê zêdetir hîs dîke. Divê saziyên me yên akademîk, li ser xebatên xwe yên zor pêwîst, zêdetir bixebitin û bi karên xwe van rastiyên ku di sedsala me de li tu komek mirovahiye nayên roj bi roj kêmtir bikin, ta ku rojekê bi temamî ji holê rabin.

divê êdî nivîskarê kurdî, ji bo lêborînê xwe nespêre rastiya civakî ya gelfî. Ev zirx tenê xwediyê xwe tîk nabe; zirareke mezin jî dide zimanê xwendevanên xwe.

Roja danîna hîmê şoreşa kurd

Li ser rûyê cihanê kêm rêxistin di demeke ew qas kurt de gihîştine vê hêzê. Ev 13 sal in, gerîla li hemberî teknîka modern bi Tirkîyeyê re şer dike. Bi panzerên alman, bi skorskiyên fransîz, bi kobra û bombeyên mîsketê yên amerîkayê re şer dike. Dewletê ji bo qedandina PKK'ê temenê sê mehan, şeş mehan datîne, lê ew her diçe xurt dibe, di nav gel de reh û riç ber dide.

Partiya Karkerên Kurdistanê (PKK) tam 18 sal berê bi pêşengiya Abdullah Öcalan, di 27'ê sermaweza 1978'an de li gundê Fîsê ya li Liceya Amedê, hate avakirin. Li ser rûyê cihanê kêm rêxistin di demeke ew qas kurt de gihîştine vê hêzê. Ev 13 sal in, gerîla li hemberî teknîka modern bi Tirkîyeyê re şer dike.

Pêşengên PKK'ê, di sala 1973'an de bi fikra Abdullah Öcalan li Enqereyê biryara avakirina rêxistineke siyasî dan û UKO (Ulusal Kurtuluş Ordusu) damezirandin, yanê Artêşa Rizgariya Neteweyî. Vê rêxistinê heya salên 1976'an li Kurdistanê xebatên xwe yêni siyasî û perwerdehî domandin. Piştî ku ji avakare Komîteya Navendî Haki Karer, di 18'ê gulana 1977'an de hate kuştin, rêxistinê kongreya xwe ya yekemîn li Liceya Amedê li dar xist. Di kongreyê de navê rêxistinê hate guhertin, UKO bû PKK yanê Partiya Karkerên Kurdistanê.

Di wan salan de rewşa Tirkîyeyê ya siyasî pir tevlihev bû, faşîstan her roj li deverê Kurdistanê qetlîam pêk dianîn. Berî cûntayê bi salekê, ji bo ku rêxistin xebatên xwe yêni siyasî û perwerdehî baş pêk bîne, rêveberiya PKK'ê derketê derveyî welêt. Abdullah Öcalan û hin rêberên PKK'ê çûne Bekayê. Bi darbeya 12'ê rezberê re, ji rêberên PKK'ê pir kes hatine girtin.

Di Zindana Amedê de ji pêşengên PKK'ê Mazlum Doğan, di 21'ê adara 1982'an de, ji bo ku serî li ber dijmin netewîne xwe şewitand. Piştî Mazlum Doğan,

Hayri Durmuş, Kemal Pir, Akif Yılmaz û Ali Çiçek bi rojiya mirinê ji kurdan re bûne mînanakên serhildan û berxwedanê.

PKK'ê li ser van bûyeran, di navbera 20 - 25'ê gelawêja 1982'an de kongreya xwe ya duyemîn li dar xist. Di vê kongreyê de biryara şerê çekdarî hate girtin. Di kongreyê de Hêzên Rizgariya Kurdistanê (HRK) jî hate avakirin, ev jî baskê partiyê yê leşkerî bû. Bi avakirina HRK'ê re, di 15'ê Gelawêja 1984'an de şerê çekdarî dest pê kir.

Xurtbûna di demeke kurt de

Bi şerê gerîla re, li her deverê Kurdistanê vejîneke nû dest pê kir. Gelê kurd ê di bin zilmê de, bawerî bi şerê gerîla anî. Li hêla din PKK'ê jî ev bawerî dida gel. Di demeke kurt de PKK li bakurê Kurdistanê bû hêza herî mezin. Ev jî ji ber dîsîplîna kadroyên wê û jêhatîbûna wê ya di warê bikaranîna taktîkên li gorî pêşveçûnên siyasî bû.

Her roj taktîkên şer, taktîkên siyasî yê nû dihatin afirandin. Digel kadroyan, partî jî her tim xwe nû dikir. Di sala 1985'an de Cephaya xwe ya siyasî jî ava kir bi navê Eniya Rizgariya Neteweya Kurdistanê (ERNK).

Piştî ku di 28'ê adara 1986'an de fermandarê HRK'ê Mahsûn Korkmaz li Çiyayê Gebarê şehîd dikeve, di kongreya sêyemîn (25-30'ê kewçêra 1986'an) de Artêşa Rizgariya Gelê Kurdistanê (ARGK) tê damezirandin.

Li aliyê din gelê kurd bi her awayî alî-

karî û piştgiriya PKK'ê dikir. Êdî li pir deverên Kurdistanê wekî Cizîr, Dihê, Şîrnex û Nisêbinê serhildanên girseyî pêk dihatin, PKK balafirên dewletê dixistin xwarê û her tişt jî PKK'ê di hate pirsîn.

Şerê gerîla Tirkîyeyê xiste tengiyê, hem ji aliyê aborî û hem ji aliyê siyasî ve. Digel vê PKK'ê dengê doza gelê kurd gihande cihanê. Di vê, rewşê de, PKK aliyê xwe yê aştiwaziyê jî derxiste holê û di 1993'an de yekemîn car agirbest îlan kir.

Lê dewleta tirk bersiv neda agirbestê û ji bo ku li hemberî PKK'ê şer bidomîne dev ji berjewendiyên xwe yêni li Rojavayê berda. Tirkîye nikaribû bi çekên xwe bi PKK'ê re şer bike, îcar şerê teknikî dest pê kir. Êdî PKK bi panzerên alman, bi skorskiyên fransîz, bi kobra û bombeyên mîsketê yên amerîkayê re şer dikir. Dewletê ji bo qedandina PKK'ê temenê sê mehan, şeş mehan datanî, lê tu encam jî nedistand.

Dewlet bi vê jî nema, gund dişewitandin, bi milyonan mirov ji cih û warên xwe hatin koçkirin, li herêmê nêzikî çar hezar cîneyetên failî meçhûl pêk anîn û bi sedan kes hatin windakirin. Li Tirkîyeyê jî rojnemeyên ku rastiya şer danîn berçavan hatin bombekirin û girtin. Bi dehan kes winda bûn, bi dehan kes li navrojê, li ber çavên mirovan hatin kuştin.

Li hemberî van bûyeran PKK'ê dîsa şerê gerîlatiyê domand û bi her kesî jî da îsbatkirin ku PKK naqede. Her wiha aştiwaziyê xwe careke din derxiste pêş û di 15'ê berfanbara 1995'an de careke din agirbestêke din îlan kir. Bi vê agirbestê jî dewleta tirk careke din deşîfre bû ku aştiyê

ji bo kurdan naxwaze. Li hêla din şerê taybet bingeha dewletê rizand, hem ji aliyê aborî û hem jî ji aliyê exlaqî ve. Her roj çeteyên ku di nav dewletê de ne, bi bûyerên tesaduf deşîfre dibin.

Bandora PKK'ê li ser çand û hunera kurdî

Ji avabûna komara tirk bigire heta sala 1992'an, bi zimaqê kurdî nivîsandin û axaftin qedexê bû. Dewleta tirk ji mecbûrî di sala 1992'an de bi sînor be jî, bikaranîna zimanê kurdî serbest kir. Bi vê azadiya ne ji dil, kurdan dest bi xebatên ku çand û hunera kurdî derxin roniyê, kir.

Rojnameyên bi kurdî, enstîtu û navendên çandî hatin avakirin. Lê wan jî para xwe ji pest û pêkutiyên girtin, bi dehan rojnemeyên kurd hatin kuştin û bi dehan hatin girtin, sirgûnkirin, ji ber ku şexsiyeta kurdî ji nû ve diafirandin. Her wiha rewşên bîran li hemberî tehdoyên dewletê dev ji xebatên xwe bernedandin, ên li welêt û li Tirkîyeyê pirtûkên kurdî nivîsandin, li ser çanda kurdî, muzîka kurdî, dîroka kurdî xebat kirin. Yêni li derveyî welat jî bi dehan sazîyên kurdî ava kirin. Ji Parlamentoya Kurdistanê ya li Derveyî Welat (PKDW) bigire heta televîzyona kurdî MED-TV'yê bi ked û xebatên xwe yêni bi rûmet damezirandin.

Piştî 18 salan sîstema Tirkîyeyê ku bingeha wê li ser pest û pêkutiyên ava bûye, deşîfre bû. Gelê kurd di merhaleyên nû re erbas bû, bû xwedî bîr û bawerî û şexsiyeteke nûjen.